

163

ZSIDÓ

SZEMLE

XXIV. évfolyam 34. szám ≈ POLITIKAI HETILAP ≈ Budapest, 1929. d.

Bp. III. Zichy-utca 5.

NY. I. UJSAKUTI JVSZI IORDADI UJRAK

Zsidó antiszemitizmus

A magyar származású newyorki reformrabbi Stefan Wise egyik multévi prédikációjában foglalkozott ezzel a kérdéssel. A zsidók antiszemitizmusának különféle válfajait ismertette. Mint legveszedelmesebb tünetre hívta fel hűveinek figyelmét akkor, amikor elkeseredett szavakban kelt ki az Amerikában mindegyre erősebben divatba jövő jelenség ellen, hogy a zsidók kezében levő nagyvállalatok, bankok és egyéb intézmények tervszerűen bocsátják el zsidó alkalmazottaikat és helyüket nem-zsidókkal töltik be.

A főrabbi prédikációja annak idején az egész világ zsidó sajtójában élénk visszhangra talált. Ez a prédikáció most abból az alkalomból jut eszünkbe, hogy a magyar zsidóság felekezeti vezetői az utóbbi időben a magyar zsidóság súlyos gazdasági helyzetével foglalkoznak a felekezeti sajtóban. Dr. Hajdu Marcell a pesti izr. hitközség elnökhelyettese több cikkben foglalkozott az utóbbi hetekben ezzel a kérdéssel és különösen azért tartja veszedelmesnek ezt a reménytelen állapotot, mert a fővárosban feltűnően emelkedő kitérések igen jelentős hányada erre a szomorú gazdasági helyzetre vezethető vissza.

Fel akarjuk hívni e sorainkkal a magyar zsidóság figyelmét arra, hogy egy újabb gazdasági katasztrófa fenyegeti a zsidóság amugy is megrendült helyzetét. A fővárosi nagybankok, amelyek zsidó kezekben vannak és amelyek a zsidóság tőkájével dolgoznak, mintegy 1000 alkalmazottat készítenek a legközelebbi hetekben elbocsátani. Leépítik a személyzet létszámát és itt elsősorban a zsidó hivatalnokok kerülnek felmondás alá. Ezer egzisztencia fog megrendülni, ezer zsidó család

marad munka és kenyér nélkül és a bankok zsidó igazgatói nyugodtan fogják továbbra is a zsidó tőke kegyeit keresni. Minden lelkiismereti furdalás nélkül fogják elvégezni ezt a kurzusnak kedves leépítést és ezzel a magyar zsidóság egy újabb, hatalmas rétege fog a gazdasági antiszemitizmus vadászterületén terítékre kerülni — a zsidó igazgatók jóvoltából.

Ezen merénylet ellen idejében kell a magyar zsidóságnak megtenni a legerélyesebb lépéseket, amíg nem késő. A tőke kérlelhetetlen, a tőke nem ismeri a felekezeti tagozódást — mondják a nemzetgazdászok. — Mi azonban úgy látjuk, hogy ez az igazság csak félig igazság. A tőke ma már ott tart, hogy csak akkor érzéketlen ebben a kérdésben, amikor magához akarja vonzani az idegen tőkét. Akkor: non olet. Akkor a zsidó és nem-zsidó tőke között nem ismer különbséget. De amikor a tőke a maga hatalmával él, amikor munkát és kenyeret kell osztania, akkor — úgy látszik — már nagyon is érzékeny a szaglószerve és nagyszerű szimattal tud disztिंगválni zsidó és nem zsidó között.

A magyar zsidóságnak a legelszántabb és a legszervezettebb harcot kell megindítania azok ellen a bankok ellen, amelyek zsidó alkalmazottaikat elbocsátják. A napi sajtótól nem sokat várhatunk e téren. A magyar zsidó felekezeti sajtónak kell ezt az ügyet állandóan napirenden tartani és gondoskodni arról, hogy ezeket a bankokat a magyar zsidóság megfelelő módon kezelje.

Ezzel kapcsolatban fel akarjuk hívni a magyar zsidóság illetékes tényezőit egy rendkívül fontos körülményre, amelynek segítségével igen nagy mértékben lehetne

lendíteni a zsidóság kétségbeejtő gazdasági helyzetén is.

Egész Kelet-Európában a Joint még ma is hatalmas gazdasági támasza a zsidóságnak. Mindenütt az altruista szövetkezetek egész hálózatát állította fel, amelyek a megszorult zsidó iparost, kereskedőt, hosszulejratu, olcsó kamatozású kölcsönnel segítik és támogatják. Nálunk egyetlen ilyen intézménye nincs a zsidóságnak és igen gyakran előfordul, hogy egy különben egészséges üzleti vállalkozás néhány száz pengő hitelt nem tud kapni, amellyel megmenthetné jövőjét és így megsemmisül egy-egy zsidó család egész egzisztenciája.

Megbízható értesüléseink vannak arról, hogy az amerikai Joint hajlandó volna Magyarországon abbahagyott tevékenységét újra megkezdeni, ha a magyar zsidóság hivatott tényezői ez irányban a kapcsolatot újra felvennék. Egy Joint-szövetkezet Budapesten és több vidéki centrumban a zsidó gazdasági élet igen jelentős részét szanálhatná. Gazdasági alapon támogatná a megszorult egzisztenciákat és segítő kezével mindenütt ott volna, ahol a becsületes munkával még menteni lehetne.

A teljesen izolált magyar zsidóság nagyon könnyen megtalálhatná újra az utat az amerikai Joint-hoz. Ezen a téren szívesen állnának rendelkezésre azok a magyar zsidó tényezők, amelyek az utóbbi időkben megtalálták az érintkezést a külföldi zsidó szervezetekkel — Zürichben és egyebütt. Vegyék igénybe ezeknek összeköttetéseit és új erővel fogják felvehetni a harcát a magyar zsidóság gazdasági helyzetének a feljavítása érdekében.

Ötvenezer ember kísérte utolsó útjára dr. Leon Reichot

Dr. Reich végrendeletében meghagyta, hogy családja költözzék Palesztinába és holttestét is szállítsák oda.

Lemberg, december 7.

Páratlanul impozáns keretek között ment végbe Galícia fővárosában a tragikus hirtelenséggel elhalt dr. Leon Reich temetése. A zuhogó eső ellenére már a kora reggeli órákban több ezer főnyi tömeg lepte el azokat az utcákat, amelyeken a halottasmenetnek el kellett vonulnia, hogy a galíciai zsidóság vezérének megadja a végtisztességet. Két órával a temetésre kitűzött idő előtt már akkora tömeg tolongott az utcákon, hogy minden forgalmat be kellett szüntetni, illetve mellékutcákba terelni. Délelőtt tíz órakor az összes zsidó üzletek lehúzták rollóikat, de sok nemzsidó üzlet is, amely a temetés utvonala van, bezárt.

A temetésre ugyszólván az összes galíciai hitközségek és cionista helyi csoportok elküldték delegációikat, a lengyel kormány pedig *Goluchowski* vajdával és *Pilecki* helyettes vajdával képviseltette magát. A sejm képviselőjében *Zahajkewicz* helyettes marsallal, valamint a lengyel és uk-

rán politikai pártok számos szenátorával és képviselőjével képviseltette magát. A zsidó parlamenti csoport teljes létszámban jelent meg Jiczchak Grünbaum vezetésével. A varsói és lodzi hitközségek, a varsói cionista szervezet, a lengyelországi Jewish Agency, továbbá a prágai, brünni, bécsi cionista szervezetek is képviseltették magukat.

A halottas ház erkélyéről dr. *Schmorak*, a keletgalíciai cionista szervezet alelnöke, *Lazarus Barth* a cionista világszervezet végrehajtóbizottságának tagja tartottak gyászbeszédet. Ezután megindult a gyászmenet, melyhez hasonló Lemberg városa még nem is látott. Több mint ötvenezer ember vett részt a temetési menetben. A menet élén a különböző zsidó egyesületek haladtak zászlóik alatt, ezután következtek az összes zsidó iskolák növendékei és az egyetemi diákság. A koporsót is egyetemi hallgatók vitték. Két és fél órát tartott az út a halottas háztól a temetőig, ahol Lengyelország leg-

kiválóbb rabbijai tartottak gyászbeszédet a nagy halott fölött.

A temetés után tudta meg a család, hogy dr. *Reich* egy végrendeletszerű levelet hagyott hátra tizenöt éves kislányához címelve. Ebben a levélben Leon Reich három kívánságának ad kifejezést:

1. Egész családja költözzék ki mielőbb Palesztinába.
2. Holttestét ugyancsak vigyék ki Palesztinába.
3. Megkezdett memoárjait dr. *Schmorak* és dr. *Rosenfeld* képviselők fejezzék be és a Keren Káj-jémet javára adják ki.

**Grand
restaurant**

Neiger

Teréz-körut 4

Eredeti

**Palesztina
borok!**

T Á R C A

Szembe a nappal

III.

Irta Ben Atid (Haifa)

Egy körülbelül ötven főnyi községtag volt a nyomukban, s ők ez egyszer védekezni akartak. Amikor azonban az ötven kozák megérkezett s a hetman beizent nekik, hogy külön-külön egyenként vonuljanak ki a kapun, mert mindegyiket le akarja fejeztetni, szó nélkül tettek eleget a parancsnak s a háromszáz zsidók mindegyike minden ellenállás nélkül hajtotta fejét a bárd alá.

— Hihetetlen! Kiáltotta Buzagló egészen belesápadva.

— Igen. Neked hihetetlen. Mert te itt születted az országban és már az új szellemben nevelkedtél fel. Az olyan emberek, mint te, harcolva esnének el az utolsó szálig, ha nem háromszáz ötven ellen, hanem háromszáz háromezerrel is állana szemben. Elfelejtetted, hogy hosszú századokon keresztül rabszolgák voltunk, a rabszolga pszichológiával, a rabszolga mentalitásával, idültlen meggömbült gerinccel, alulról féldaldalt felfelé forduló, hunyorgató tekintettel. Az új típus — az más! Az új típus atavisztikus jelenség. A mi sejtjeinkből egy fürgeteges, nagy-

szerű kémiai folyamat kitisztította ezeknek a rabszolgaősöknök minden emlékét. A mi sejtjeinkben azoknak az ősöknök az emléke él, kik két és több ezer évvel ezelőtt itt éltek ezen a földön. A népek országutja volt ez a föld, s erős kötésű, csupa isteni hősökből álló nép kellett, hogy legyen az, mely ebben az áradatban évezredekken keresztül fenn tudta magát tartani. A Barkoehbák, a Bargiórák, a Giszkalaik népe! Ilyen emberek át tudják menteni az emlékeiket a fajta kései, évezredek mulva élő hajtásaiba is. Csak az kellett, hogy újra ide jöjjön az ő földjeikre, hogy újra az ő levegőjüket szívjuk, hogy az ő napjuk süssön ránk újra, s mintha a közbeszó 2000 év csak egy rossz álom lett volna, mintha csak új mondatba kezdenénk azután a rettenetes pont után, melyet a rég letűnt Róma akkor nyomott a történelmünkbe, amikor Titus diadalmeneténél őrvongve ordította felénk a plebs: Hep! Hep! Hierosolyma est perdita! Jerusálajim elesett!... Igen. Az új típus atavisztikus jelenség. Magasan feltartott fejjel jár s egyenest szembe néz a nappal! S ujólag hangsúlyozom: ami a reb Chezkl Lézernek egy nagy, egész életre szóló esemény, az nekünk mindennapi, megszokott, magától értetődő valami. Ez a nagyszerű, ez a tünevényes a dologban. Ez a magától értetődőség.

— Egy jó oldala a dolognak mindenesetre kézzel fogható — mondta Krupnik. Az u. n. „arab-kérdés“ ma már jóformán csak a külföldi sajtóban létezik. Kölcsönösen megbecsüljük egymást, sőt a viszonyunk kezd szívélyes lenni. Kedves jó uraim, higgyétek el, hogy ez még a legkisebb problémánk. Vannak itt más, sokkal, de sokkal súlyosabb problémánk ezer száma. Itt van például ez a gyönyörű öböl. Én bejártam majdnem az egész világot, de mondhatom nektek, hogy kevés szebb, természetesebb öblöt lehet látni, mint ezt itten. Nos, és mikor lesz ide egy elsőrangú modern kikötő építve? Egész Palesztinának nincs egyetlen kikötője sem! S mikor lesznek ezek a kopár hegyek beerdősítve? Mikor kerül már egyszer a mi kezünkbe a földnek az a 90 százaléka, ami ma még nem a mienk? Mikor kerülünk többségbe? Mikor jön már egyszer rá az egész zsidóság, hogy ez a munka itt nem csak nekem és neked becsület — és életkérdés? Mikor? Mikor? Mikor? Tudjátok, jó volna, miként Wells ama regényhőse, úgy száz-kétszáz évet keresztül aludni s felébredni, amikor már minden készen lesz. Oh, az nagyszerű volna!

— S közben mi itt dolgozunk, kinlódjunk, érted, helyetted! — szólalt meg erőlyesen Bergmann. — Nem barátocskám! Ezt már nem! Ha unalmas a dolog, menj vissza a

Palesztinában rend lesz!

Írta: M. Daniel Hopkin,
az angol parlament tagja

Közvetlenül a zavargások befejezése után mentem Palesztinába, láttam minden falut és várost, ahol zavar volt. Nem hivatalos minőségben mentem ki, hanem mint egyszerű tagja a parlamentnek, aki maga akarja megtalálni az igazságot. Magam fizetem utam összes költségeit s így szabadon mondhatom el benyomásaimat. Elfogulatlanul mentem Palesztinába, felkészülve bármely következtetés elfogadására, amelyet a tapasztalat igazol. Módomban volt beszélni a főkormányzóval, a nagy muftival, vezető állású keresztény arabokkal, a cionista exekutive tagjaival és az ottani adminisztráció tagjaival is.

Az első teendőm annak megállapítása volt, hogy mi történt. Ma már köztudomású, hogy az augusztus 18-ával kezdődő héttel több komoly esemény történt, tele kószahirekkel és óvásokkal. Augusztus 23-án, pénteken, arabok tödültek Jeruzsálembé. Imádkozni jöttek, ruháikba rejtett késekkel, kardokkal, revolverekkel és botokkal. Ma már bevallják, hogy két zsidót 1/2 órákor ölték meg a Jaffa-kapu közelében. A zavargás terjedt Jeruzsálemben s ugyanazon este egy zsidót megöltek Hebronban. A következő napon, szombaton, nagy mézárálás folyt Hebronban, ismételen támadták Mekor Chaimot, ahol

9 házat kiraboltak és egyet felgyújtottak; támadták Talpiothot, ahol 17 házat raboltak ki és Motzat, ahol 6 házat gyújtottak fel, nyolcat raboltak ki és 7 zsidót megöltek. Kiseb zavargások voltak Jaffában és Haifában. Viszonylagos nyugalom volt csütörtökig, augusztus 29-ig, amikor a vihar újra kitört Safedben.

Bármilyen borzalmas látvány Hebron, még sokkal irtózatosabb Safed. Senkisémet e csinos városkába, ki nem a legmélyebb fájdalommal látná a 202 felgyújtott házat és kifosztott üzletet. Menj be a kis házacskákba és lásd, hogyan mézárolták le Toledanot, hogyan pusztították el az árvaházat. Itt a kis szoba, ahol megölték Ratti Ishmall Cohent, ki 85 éves volt, és mikor megölték, hangosan kiáltotta: „És ez is jóra válik.“ Kint, a folyosón, ölték meg 80 éves feleségét. Afriat kisasszony látta, hogyan ölték meg anyját, apját és szomszédjukat, maga úgy menekült meg, hogy halottnak tette magát. Láttam a tátongó sebet a fején. A fiatal Elie Cohen a családját védte és tört karral megmenekült. Egy idősebb férfit, ki mint borbély dolgozott, brutálisan legyilkoltak. Könyörgött az araboknak, vegyék el mindenét, csak az életét hagyják meg. Az egyetlen feleletük volt: „Öljétek meg!“ Es megtették. Nehány eséplőhelyet felgyújtottak az Emekben.

Ezek röviden a tények, melyeket szem előtt kell tartanunk és azonnal azt kérdeztem magamtól: Miért? Az angol bizottságnak, mely most Palesztinában van, kell megállapítania az okokat. Teljes bizalommal vagyok e bizottság iránt. Azt hiszem, hogy a bizottság tagjai ép emberek, akiktől objektív beszámolót várhatunk.

Kérdéseimre az arabok első megokolása az volt, hogy a zavargások a bevándorlók új beözönlése elleni tiltakozás volt. De ha ez így van, miért Safedet és Hebront támadták meg, ahol a zsidók és arabok békésen együtt éltek emberemlékezet óta? Ennek megvan az alapos oka. A keresztény arabok küldöttsége biztosította, hogy a zsidók agresszivitása volt a végső ok, és ezt avval az állítással támasztotta alá, hogy túl sok zsidó van az adminisztrációban. Átnéztem az adatokat és láttam, hogy kb. 1000 keresztény arab, 500 mozlem arab és 400 zsidó van az adminisztrációban. A népszerű újságok azt mondják, hogy a zavargások a Panaszok Fala miatt keletkeztek. Egy tisztviselő mondta nekem, hogy a Panaszok Fala miatt betérjesszett sérelmek a következők: 1. Túl sok szög van ott elhelyezve; 2. egy speciális szög túl nagy; 3. a válaszfal túl nagy; 4. a víztartók átmérője túl hosszú. De ilyen okok miatt nem gyilkolnak le hidegvérrel embereket.

Kerestem e gyilkosságokat igazoló indokokat és nem találtam egyetlen egyet sem. Megmondtam a nagy muftinak és a keresztény araboknak a legnagyobb tisztelettel, hogy az általuk felhozottakkal sem menthetik ezeket a brutális gyilkosságokat. Érdekes feljegyezni, hogy mindenütt három mesét találtam, melyeket az arabok között terjesztettek: 1. Hogy a zsidók bombát vetettek az Omar mecsetbe; 2. hogy egy zsidó aszszony férfiruhába öltözött és 50 sheiket megölt; 3. hogy 2000 arabot öltek meg a zsidók Jeruzsálemben pénteken, augusztus 23-án.

Azt hiszem, hogy ezek a mesék közös jeruzsálemi forrásból fakadtak. Nem hiszem, hogy speciálisan ez a zavargás elő volt készítve, de erős a hitem, hogy a műveletlen araboknak feligatása előre megfontolt terv szerint történt. A lelküket úgy irányították, hogy az kész volt meghallgatni ezt az utolsó hivatkozást vallásos előítéleteikre. De a zavargások igazi oka politika volt. Amóta a bizottságot kinevezték, az arab exekutive szint vallott: a Balfour-deklaráció visszavonását kérve. Az effendi látja a zsidók gazdasági haladását; látja, hogyan állítják fel Ruthenberg póznáit az egész országban; tudja, hogy az arab munkás magasabb bért fog kérni — már is kéri — tőle; látja, hogy az ország irányítása kicsuszlik a kezéből és hogy az ország fejlődik, megpróbálta az erőszakot alkalmazni. Ez a lázadás volt az utolsó mód, hogy megmentse a pozícióját. A háboru előtt a zsidót, a szegény kis senkit, az arabok nem vették tekintetbe, és a helybeli effendi egész egyszerűen nem bírja ki, hogy a zsidók egyenlőséget s egyenlő részt kérnek az adminisztrációból.

Az angol adminisztráció gyöngye volt és nem látott előre. Még most sem értem, miért küldték a páncélkocsikat Ramlehbe csütörtök éjjel. Senki sem várt zavargásokat ott. Nem értem, miért adták ki a parancsot, hogy lóni nem szabad, vagy miért tért vissza a páncélkocsi Talpiothból péntek éjjel? A kormány biztosította Ben Zwi urat és másokat, hogy a helyzetet uralja. Safedben a zsidók az ottani tisztviselőknek napokkal előbb odaadták az egész tervet s azt a választ kapták, hogy maradjanak a házaikban, legyenek nyugodtak, minden rendben van. Ahol erőlyesen léptek fel, mint Miller kapitány Nablusban, Andrews ur és Bryant kapitány az Emekben, ott nem voltak gyilkosságok. Az arabok ösztönszerűleg megérzik, hogy hol lesz gyengeség. Az első, amit mindenütt megtettek, az arab rendőrség lefegyverzése volt! Egyszerűen érthetetlen előttem az a gyengeség és sérelem, hogy angol zsidó (special) önkéntes rendőröket lefegyvereztek — 3 közülük angol tiszt volt; kettő velem szolgált. Reménytelen gyöngeség volt ez valaki részéről! Az arab támadás legtöbbször gyáva volt. Olyan embereket támadtak meg, kikről

gyöngyületbe, a te lengyeleid közé. Senki sem tartóztat. Hallod, mit énekelnek a chalucook? Hallgasd csak! Pont neked szól.

Tőlük nem messze, ahol a dagály hullámai keményre paskolták a homokot, egy csoport fürdődresszes, vidám fiu dübörögte a nemzeti kör-táncot, a hórát. A körülállók ugyanolyan dübörögő ritmusu dallal adták az ütemet.

Mi háis — hajjáré!
Mi háis — hajjáré!

Vörách halléváv!

Jéléch vója-á-suv,
Jéléch vója-á-suv

Lövé-é-tó!

Vóló jimmász et lváv echáv,
Vóló jimmász et lváv echáv

Kilvávó!

— Hallod? — folytatta Bergmann. Csak a melódia új. A szöveg nagyon régi, még a Bibliából való. Minden ütközet előtt heroldok jártak be a zsidó hadsorokat s nagy hangon hirdették ki: „Aki fél és lágy az ő szíve, menjen, térjen haza s ne tegye bátortalanná testvéreit, mint milyen jó magat!“ Nagyszerű, főnséges, hogy pont ezt elevenítették fel ezek a fenegyerekek.

Kruppnik tréfás haraggal döfött egyet a barátja oldalába, majd egy ugrással hirtelen a táncolók közé állott.

A tengerbe hulló nap meg-megcsillant a szemüvegén, amikor tánc közben szembe került vele.

(Haifa, 1927.)

tudták, hogy nem képesek védekezni. Tudták, hogy a szegény safedi és hebroni öreg zsidók nem tudnak küzdeni. Megtámadták Beth Alfát és megsajnálta!

De mi lesz a jövőben? A problémák még nehezebbekké váltak. A nagy mufti a Balfour-deklaráció visszavonását és demokratikus parlament felállítását követeli. Mindkét óhaja lehetetlen. A keresztény arabok nagyobb részt kérnek az adminisztratív hivatalokból.

A magam részéről azt hiszem, hogy az idő jó orvos. Közben az adminisztrációnak lojálisan kell követnie az ország kinyilvánított politikáját. A lehető legjobb embereket kell kiküldeni, hogy valóra váltsák a Balfour-deklarációt és a mandátumot. Remélem, hogy az otthoniakat nem ijeszti meg egy transzjordániai arab invázióval való fenyegetőzéssel, vagy tudatlan és hamis állítások, hogy mibe kerül nekik Palesztina. Ezt a politikát meg kell erősíteni s kivitelét oly emberekre bízni, akik hisznek benne. Meg vagyok győződve arról, hogy a Nemzeti Otthon az araboknak is jólétet fog hozni. Egy ideig angol katonaságot fognak Palesztinában tartani, de eset-

leg megfelelő rendőrség is elég lesz. A zsidók jelenléte fel kell, hogy emelje az arabok életstandardját, jobb gazdasági módszereiket az egész földterület termelését jelentik, és az ő magasabb életmódja és jobb feltételei az arab munkást is magasabb szintre kell, hogy emeljék.

A zsidók, s különösen az amerikai zsidók részéről a legnagyobb hiba volna, ha csökkentenék Palesztinára folyó munkájukat. Szerény véleményem szerint a gyilkosságokra és rablásokra Tel-Avivban adták a legjobb választ: azonnal új házak építéséhez kezdtek. A magam részéről remélem, hogy nem lesznek akasztások; a halottakat az nem adhatja vissza, de sokat tehet az irányban, hogy a két nép közeledését megakadályozza. Az adminisztráció ennél sokkal hatékonyabb büntetéseket ismer, így egyes faluk kollektív pénzbüntetéseit.

Ez ország zsidóinak igen ébereknék kell lenniük. Az alsó ház lesz a központ. Biztos vagyok abban, hogy a parlament meg fogja erősíteni a Balfour-deklarációban kifejtett politikát, nemcsak a zsidóság javára, hanem a brit birodalom és az egész világ érdekében.

Katona Gyula ünneplése

Katona Gyula, a budai hitközség kultuszelnöke és neje, született Kemény Zsófia, e napokban ülték menyegzőjük huszonötödik évfordulóját. Nem csodálni való, hogy mindazok, kik bennfentesek a hitközség munkájában, akik figyelik vezetőink áldozatos és önfeláldozó munkáját, ezt az ünnepi alkalmat felhasználták, hogy a jubiléum párt szeretetük, ragaszkodásuk és tiszteletük minden jelével elhalmozzák. Katona Gyula a budai templomi ügyek gondozója, akinek zsidó szíve az istentisztelet méltóságának és szépségének kiépítéséért dobog. Maga is templomjáró ember lévén, más községek és a külföld példán nemesedett izléssel emelte istentiszteleteinek fényét. A kultusz más követelményeit is lelken viseli. Mint a diákjelölti bizottság elnöke, a mi itthon és külföldön nyomorgó főiskolai hallgatóink ügyét a magáévá teszi, lelkesít és buzdít érdekükben, hogy minden hó elején segélyüket rendesen megkaphassák. A lány-mányosi technikus menzának ő a mozgató szelleme. Érdeklődik az ifjúság ügyes-bajos dolgai iránt, mint barát áll mellette, tanácssal, tettel segítve. Mint építőbizottságunk elnöke, hűségesen őrökdi a hitközség építési, tatarozási munkái fölött. A Szentföldnek régi rajongója, a Pro Palesztina egyik támasza, aki maga is bejárta az ősök földjét és benyomásait a közönség elé tárva, új barátokat szerzett az eszmének. Minden eszményi munkájában pedig mint a jónak géniusza ott áll a nő, az élet örömeit s buját-baját vele megosztó hitves, aki a maga lelkének bánatára mások sebének gyógyításában keres enyhülést, megnyugvást. Az előljáróság november 19-én gyűlt egybe ünnepi lakomára, hogy érzelmeinek kifejezést adjon. Dr. Kriszhaber Adolf elnök köszöntötte fel elsőnek

Luke végleges szabadságon

Jeruzsálem, december 8.

Luke, Palesztina helyettes kormányzója, aki a zavargások ideje alatt Chancellor kormányzó távollétében Palesztina ügyeit vezette, szabadságot tarta magát. Lukét csak néhány nappal ezelőtt hallgatta ki az angol parlament vizsgáló bizottság a szomorú emlékü zavargások okai és lefolyása felől. A helyettes kormányzó ellen, aki ismeretesen magyarországi származású és kikeresztelkedett zsidó, súlyos vádak hangzottak el a zavargásokkal kapcsolatban. Igen sokan voltak azok, akik azt állították, hogy Luke erélytelensége és az arabokkal szembeni elfogultsága szolgáltatott közvetlen okot az arab felkelés elfajulására és ezt az állítást igazolta az a tény is, hogy Chancellor, vagy elődje, lord Plumer ott tartózkodásának ideje alatt az arabok sohasem mertek oly felelőtlenül s féktelenül izgatni, mint akkor, amidőn Luke kezeiben futottak össze Palesztina kormányzásának szálai.

December 4-ikén utazott szabadságra Luke. A hivatalos szabadság ideje 5 hónapra szól, beavatott körökben azonban tudni vélik, hogy Luke nem fog többé visszatérni Palesztinába. Hír szerint az angol kormány, közvetlen a zavargások lezajlása után vissza akarta hívni a helyettes kormányzót, s ettől a tervtől csak azért álltak el Londonban, hogy Luke a parlament vizsgáló bizottság előtt számot adhasson a zavargások okairól.

Távozását minden bizonnyal csak a vele szoros kapcsolatban álló arab effendik és a főmufti fogják sajnálni.

Helybenhagytak két halálos ítéletet

London, december 8.

Jeruzsálemben a felebbviteli bíróság helybenhagyta annak a két arabnak a halálos ítéletét, akik a hebroni zavargások alkalmával Kastrel rabbit megölték s felesége ellen is gyilkos merényletet kíséreltek meg.

KÖBÁNYAI GÉP- ÉS VASSZERKEZETI MŰHELY

Bisseliches mérnök

BUDAPEST, X., LIGET-U. 46

TELEFON: József 358-25

VASSZERKEZETEK, LAKATOSMUNKÁK

MEGNYILT HOFFMANN

BUDAPEST
EGYETLEN
ELEGÁNS

ארטה כשר

ÉTTERME

BUDAPEST, VI., RÉVAY-U. 4.
alatt (Ingatlanbank palota)

Elsőrendű közismert
konyha

Katona Gyulát, méltatva érdemeit, munkásságát, majd pompásan sikerült plakettet nyújtott át az előljáróság emlékéül. Dr. Kiss Arnold vezető főrabbi kiemelte az ünnepelt kiváló lelki tulajdonságait, áldozatkészségét, lelkes hevülését minden szépért és jóért, nemes haragját minden ellen, mi az etika követelményeinek nem felel meg, ami az igazság és a szeretet törvényeit sérti. Dr. Edelstein Bertalan főrabbi az Isten nevének megszenteléséről szól, melyet Katona Gyula gyarapít vallásos buzgalmával, segítő készségével, diákjaink felkarolásával, Palesztina szeretetével. Ugy ismerik őt községünkben: tetőtől talpig ur, testestől lelkestől zsidó. Hosszabb-rövidebb beszédekben felszó-

laltak még: Gerő Ödön, Pfeifer Ignác, Csobádi Samu dr., Róna Miklós előljárók, dr. Benoschofsky Imre rabbi, Diósi Jenő főjegyző. Katona Gyula könnyes szemmel köszönte az ünneplést, melyet legjobban el szeretett volna kerülni, meghatottan vetett visszapillantást életére s működésére s fogadta, hogy a szent ügynek továbbra is szolgálatában akar maradni. Az ünnep emlékére Katona Gyula a maga és neje nevére egy ötezer pengős ágyalapítványt tett. A hitközség tagjainak soraiból is számtalan üdvözlő irattal keresték fel az ünneplő párt s mindenfelől a legjobb kívánságok szálltak feléje. Igaz szeretettel köszöntjük lapunk hasábjain is a kiváló zsidó házaspárt.

Brandeis amerikai főbíró újra a Palesztina mozgalom élére állott

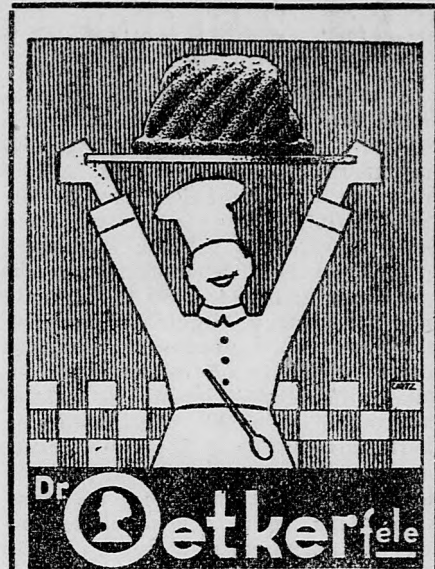
Amerikai konzorcium alakult Palesztina támogatására

Washington, december 8.

Felix M. Warburg elnöklete alatt a washingtoni Mayflower-szállóban az amerikai zsidóság vezetői értekezletet tartottak, amelyen egyhangulag elhatározták, hogy kereskedelmi alapon működő érdekeltiséget hoznak létre, amely hivatásosan fog tőkebefektetésekkel foglalkozni Palesztinában az ország gazdasági fejlődésének támogatása érdekében. A gyűlés eseménye az a beszéd volt, amelyet az Egyesült Államok legfőbb bíróságának tagja, Louis D. Brandeis tartott, aki tudvalevőleg közel tíz év óta lemondott az amerikai cionista szervezet elnöki tisztségéről, sőt a szervezetből is kilépett. Brandeis azóta most lépett először a nyilvánosság elé olyan beszéddel, amelyben a cionizmussal és Palesztinával foglalkozik. Nyilvánvaló, hogy a legutóbbi tragikus palesztinai események birták rá Brandeist, hogy éveken át tartó hallgatását megtörje.

Beszédeben, amely az összes jelenvoltakra igen mély benyomást gyakorolt, Brandeis a palesztinai zsidók bátorságát és hősiességét dicsőítette.

— A legújabb történelém legszebb fejezete — mondotta Brandeis — az a jellembeli szilárdság, amelyről a palesztinai zsidó férfiak és nők tettek tanúbizonyságot. Én, aki Palesztinát és annak lehetőségeit ismerem, sem az arab kérdésben, sem pedig akármilyen más problémában nem látok veszedelmet. Teljes erőmből támogattam a Balfour-deklarációt és ma is szilárdan kitartok mellette, mert az a meggyőződésem, hogy Palesztina felépítése a zsidók által egyformán érdeke az angoloknak és a zsidóknak. Mi, az amerikai gazdasági életnek jelenlévő csoportja, különösen Felix M. Warburg vezetése mellett, feltétlenül abban a helyzetben vagyunk, — meg vagyok róla győződve, — hogy segítséget nyújtunk a zsidó Palesztina biztosításához.

SÜTŐPOR

A LEGJOBB!

Kérje minden fűszerkereskedésben a most megjelent, 148 receptet tartalmazó, színes képekkel illusztrált

Dr. OETKER-féle receptkönyvel

Ára 30 fillér

Ha a fűszereanél nincs, forduljon közvetlenül hozzánk:

**dr. Oetker A. gyárhoz
Budapest, VII., Conti-utca 25.**

A zsidó bevándorlás állandóan emelkedik

Jeruzsálem, december 7.

Hivatalos jelentés szerint a Palesztinába történő zsidó bevándorlás állandó emelkedést mutat. Októberben 1279 bevándorló telepedett meg az országban, köztük 1088 zsidó. Szeptemberben a zsidó bevándorlók száma még csak 603 volt. Ugyanezen statisztika szerint októberben 270-en hagyták el az országot, köztük 204 zsidó, míg szeptemberben 130 zsidó távozott el Palesztinából.

**Van már jegye
a Zsidó Szemle
kulturstjére?**

RADION

EGYMAGA MOS!

**HUTTER JÓZSEF
SZAPPANGYÁR — OLAJIPAR**

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TELEFON: J. 461-94*

VII., ERZSÉBET-KÖRUT 6

14 zsidó Nobel-dijas!

A mult héten osztotta ki a stockholmi kir. akadémia az ezidei Nobel-dijakat. A Nobel-dij a legmagasabb anyagi és erkölcsi kitüntetés, melyet kizárólag a világhír legmagasabb ormára feljutott írók és korszakalkotó felfedezéseket tett tudósok kaphatnak meg. Ezért nem érdektelen megemlíteni, hogy eddig 14 zsidó tudós kapta meg ezt a nagy kitüntetést, melynek elnyerése a legmagasabb szellemi arisztokráciába való beérkezésnek hivatalos fémjelzését jelenti. Ez a 14-es szám annál is inkább respektábilisabb, mert tudvalevőleg a Nobel-díjat csakis az egyes országok tudományos akadémiáinak felterjesztésére lehet megkapni, már pedig, sajnos, minden ország akadémiajánál a zsidó fajiság hátráltató ok, úgy, hogy nem egy kiváló zsidó tudós csupán származásának köszönheti, hogy a Nobel-díjat nem kapta meg.

Israel Cohen „Jewish Life in modern Times“ című rendkívül érdekes könyve nyomán közlöm a 14 zsidó Nobel-dijas tudós nevét: Albert Michelson, physika 1907, Gabriel Lippmann, physika 1908, Ehrlich Pál, orvostudomány 1908, Otto Wallach, chemia 1910, Tóbiás M. Asser és Alfred H. Fried, béke 1911, Richard Willstätter, chemia 1918, Fritz Haber, chemia 1918, Otto Mayerhof, orvostudomány 1923, Bárány Róbert, orvostudomány 1924, Gustav Herz, physika 1927, James Frank, physika 1927, Henry Bergson, irodalom 1928.

Láthatjuk ebből a névsorból, hogy dacára a minede országban fennálló, a többé-kevésbé erős szellemi, társadalmi és tudományos numerus claususnak és egyéb mindenféle érvénysülési akadályoknak, a kis, szétszórt, destruktívnak, degeneráltnak és hasonló jóknak kikiáltott zsidó nép anynyi Nobel-dijas világnagyságot produkált, ami egy 100 milliónyi népnyának felel meg. Ez a szám minden érvelésnél szebben beszél.

Nem szükséges azonban megállnunk a Nobel-dijasoknál. Az említett könyvben tovább lapozgatva, látni fogjuk — amit különben ugysis tudunk — hogy a nem Nobel-dijasok között is számos oly zsidó tudóst, művészt és írókat találunk, kik bármely nagy népdíszet képezhetnének. A nagy írók nevei között többek között a következőket találjuk: Heine, Börne, B. Auerbach, Kombert, Schnitzler, Lion Feuchtwanger, Georg Herman, Jacob Wassermann, Felix Salten, Emil Ludwig, Julius Stettenheim, Ernst Lisauer, Hugó Zuckermann, Georg Brandes, Romanelli, Marcel Proust, Catulle Mendes, Heyermans, Kis József, Max Brod, Disraeli, Zangwill, Sidney Lee, J. Gollanz, Philipp Guedella, Lewis Melville, Fanny Hurst, Ludwig Lewison, Louis Untermeyer, Stefan Zweig, Arnold Zweig. Továbbá

a következő szinpadri szerzők: Alfred Sutro, Montagu Glass, Henry Bernstein, Porto Riche, Ludwig Fulda, Oscar Blumenthal, Richard Beer Hofman, Ernst Toller, Artur Schnitzler, Molnár Ferenc, Herman Heyermans, Henry Nathansen, Franz Werfel etc. etc. Világhírű szinigazgatók: Max Reinhardt, Belasco, Daniel Frohmann, Morris Gest. Az 1922. évben Amerikában játszott darabok szerzőinek 40 százaléka zsidó volt, a szinigazgatók egyharmada volt zsidó, a színészeknek mintegy 10 százaléka; míg a színházaknak többsége zsidó tulajdonosok kezében voltak. (Georg Cohen: The Jews in making America 145—146 l.)

A világhírű zsidó színművészek között megemlíti Rachelt, Sarah Bernhardt, Adolf von Sonnenhalt, a Burgtheater nagy művészt és végül Ludwig Barnay-t, kit a német kritikusok az eddig létezett legnagyobb színitehetségnek tartottak.

Zsidó zeneszerzők közül világhírűvé lettek: Mendelsohn, Bartholdy, Meyerbeer, Offenbach, Goldmark, Bruch, Halevy, Bizet, Fr. Cowen, Arnold Schönberg, Gustav Mahler. Oscar Strauss, Leo Fall, Jean Gilbert, Max Winterfeld.

Nagy karmesterek: Bruno Walter és Walter Damrosch. Az előadóművészek közül: Joachim, Mischa Elman, Hei-

fetz Jascha, Ephraim Zimbalist, Benno Moissevits, Fritz Kreisler, Harold Samuel, Szigeti József, Horovitz stb.

A mozgóképszínház kifejlesztése terén még nagyobb szerepe van a zsidóknak, amennyiben a három legnagyobb mozivállalkozó zsidó: Adolph Zukor, Samuel Goldwin és Jesse Lasky. A híres mozisztárok közül felemlítendő: Carmel Myers, Pola Negri (Pauline Schwarz), Joseph Schildkraut, Chaplin, Jacky Googan, Al Jolson.

Az antiszemita azzal vádolják a zsidókat, hogy a világsajtónak jelentékeny részét uralják. Ez részben így is van. De ezért nem gáncs, hanem dicséret jár. Végeredményben a sajtóhírszolgálat a modern élet talán legfontosabb és legnélkülözhetetlenebb szerve és hogy a zsidók zseniálisukkal annak kifejlesztéséhez nagy mértékben hozzájárultak, szintén csak büszkék lehetünk. Baron Reuter volt a legelső, ki a világ minden részén hírszolgálatot ügynökségeket állított fel (Reuter-ügynökség); őt követték a nem kevésbé fontos Wolf és Hirsch-ügynökségek. Középeurópa vezető sajtóorgánumai közül zsidó kézben vannak a Berliner Tageblatt, Vossische Zeitung, Frankfurter Zeitung, Neue Freie Presse, Pester Lloyd és részben a Prager Tageblatt. Amerikában a Newyork World (J. Pulitzer) és a Newyork Times (Adolph Ochs).

(Vége köv.)

Dr. Izsák Ede.

Minden angliai zsidó akkora darab földet vált meg Palesztinából, amekkora saját otthona Angliában

Lord Melchet felhívása az angliai zsidósághoz

Nagybritánia és Írország Zsidó Nemzeti Alapjainak a vezetősége felhívással fordult az angliai zsidósághoz, amelyben minden angol zsidót felszólítanak, hogy Palesztinában földet váltsanak vissza és ezekkel az ingatlanvásárlásokkal járuljanak hozzá a „Geulat-Haerec“ Palesztina földje megváltásának nagy munkájához. E felhívás támogatására lord Melchet levelet intézett az alapok elnökéhez és a következőket írja:

— Azt a feladatot tűztük magunk elé, hogy békés uton fogjuk az ország földjét birtokunkba venni. Az egész építés ezen a bázison épült fel. Célkitűzésünk szimboluma annak a szilárd elhatározásunknak, hogy ideáljainkat meg akarjuk valósítani, az a mód pedig, ahogy ezt tesszük pedig őszinte dokumentuma, hogy igazságos és jogos uton akarjuk

azokat megvalósítani. A KKL elsősorban az autochton elemek érdekeit tartja szem előtt. A higienia nagyszerű alkotásai, amelyeket mi hívtunk életre, egyformán értéket képviselnek úgy a zsidók, mint az arabok boldogulási lehetőségének elősegítésében. Nem ismerem ebben a pillanatban égetőbb feladatot, mint a föld megváltását. Én nem tudok igazságosabb bázist a hozzájáruláshoz elképzelni, mint azt, hogy minden Palesztinán kívül élő zsidó a nemzeti alapokon keresztül egy oly nagy földdarabot vásároljon meg, mint amilyen területű saját otthona.

A Nagybritánia és az írországi alapok vezetői kötelezték magukat, hogy még ebben az évben hetvenötezer fontot gyűjtenek össze az alapok részére. Ezt az összeget a további földvásárlásokra fogják fordítani.

Sokolov nyilatkozik az aktuális cionista kérdésekről

(A Zsidó Szemle temesvári tudósítójától)

November 21-én egy nagyobb cionista társaság, köztük e sorok írója is, felke-rekedett és Bukarestből Buzauba utazott a Romániába érkező nagy cionista vezér, Nachum Sokolov elé. Buzau állomás-son társaságunk szinte hihetetlen gyorsasággal felszaporodott többszázra. Ugyanis Buzaut zsidósága neszét vette Sokolov érkezésének s erre aprajával és nagyjával kijött az állomásra az át-utazó cionista vezért üdvözölni. Nem-sokára aztán be is fut a csernoviczi gyors s az egyik elsőosztályu kocsí ab-lakán azonnal észreveszem a mosolygó Sokolovot.

Az üdvözlések elhangzása után társa-ságunk felszáll Sokolov kocsijába és nemsokára már külön fogad engem. Élénken érdeklődik a romániai cionista élet és az itteni politikai helyzet iránt, majd átesapva más mederbe a beszédet, meglepő elevevességgel érdeklődik öt év előtti ismerőseiről, akinek szinte egytől egyik tudja a nevét. Indítványára az étkezőkocsi egy külön asztalához telepe-dünk s mosolyogva jelzi, hogy most már készséggel áll rendelkezésemre.

— Mi az ön véleménye, elnök ur, — tettük fel az első kérdést — Palesztina jelenlegi helyzetéről?

— Nagy általánosságban — mondja rövid gondolkodás után — Palesztina je-lenlegi helyzete kielégítőnek mondható. Igen fájdalmas számunkra mindenese-tre, hogy a palesztinai zavargások alatt annyi emberünk veszett el. Sajnos, ezeket a mártirokat többé életre nem kelthetjük, ellenben mondhatom, hogy minden egyéb újból a munka kerékvá-gásába lendült s a nagy művet további kitartással folytatjuk.

— Fogja-e a kormány kártalanítani a károsultakat és egyebekben milyen po-litikát fogunk folytatni a jövőben az arabokkal?

— Semmi kétség sem lehet abban, hogy a palesztinai kormány igenis kár-talanítani fog mindenkit, aki erre joga-san igényt tart. De addig is szerencsét-lenül járt testvéreinket alapjainkból tá-mogatjuk ideiglenesen. Ami most már a politikánkat illeti, újból leszögezhetem, hogy mi az arabokkal a legbékésebben akarunk élni. De természetesen, hogy a mai körülmények között, mindaddig, míg határozott megállapítást nem nyert, hogy ki a felelős a közelmúlt palesztinai vé-rengzésekért, valamint ennek megfele-lően a bűnösöket büneik arányában meg nem büntettük, szó sem lehet arról, hogy az arabokkal zöld asztalhoz ülünk tár-gyalni.

— Mit tett az Exekutive az angol al-sóházban az utóbbi időben elhangzott cionistaellenes interpellációk ellensúlyo-zására?

— Ami módunkban állott, megnyug-tathatom, mindent elkövettünk. De hely-

telen azt mondani, hogy „cionistaellenes interpellációk“, mert hiszen ugyanabban az időben talán nagyobb számban is hangzottak el a cionizmus mellett szín-vallást tevő parlamenti beszédek. Kül-önben is a helyzet az, hogy Angliában nem is lehet beszélni ugynevezett cio-nista ellenségekről a nagy általánosság-ban. A helyzet inkább az, hogy igen sokan közömbösen viseltetnek eszménk iránt s ilyen formán áll elő mindig az, hogy támadási színezete van azoknak az interpellációknak, amelyek Paleszti-nával kapcsolatban hangzanak el. Min-dent el kell tehát követnünk, hogy eze-ket a nagyszámu közömbösekét céljaink-nak megnyerjük. Különben jövő év majusában a palesztinai mandátum kér-dése a Népszövetség plénuma elé fog ke-rülni s azt már most mondhatom, hogy ekörül alig fog történni valami változás. Az én véleményem az, hogy Angliát tá-madni manapság káros és egy cseppet sem használ ügyünknek.

— De különben mindig csak támadunk, talán helyénvalóbb volna, hogy ha a ma-gunk lelkiismeretét is egy kicsit fonto-lóra vennők. Mert hiszen minden a ki-vándorlás, a palesztinai közbiztonság normalizálása és általában valamennyi bajainknak a végleges orvoslása miraj-tunk mulik. Ha minderre egy teljesen kiegyensúlyozott büdzsénk lesz, talán mondanom sem kell, hogy bajaink is egy csapásra megszűnnek. Egyébként is remélem, hogy a Jewish Agency ré-vén sikerülni fog azt az egymillió fontot kitevő költségvetést összehozni, amely a helyzetet gyökeresen fogja megváltoz-tatni. De magától értetődik, hogy en-nek a költségvetésnek az összeállításá-ban valamennyi zsidó egyformán kell, hogy kivegye részét. Sajnos, hogy éppen most érte amerikai zsidóságunkat egy igen nagy csapás a nagy tőzsdei krachok formájában. Reméljük azonban vala-mennyien, hogy amerikai testvéreink új-ból talpraállanak s az otthonteremtés munkájában ezentul még nagyobb ener-

Kiváló minőségű
„HUTTER
SZARVAS
SZAPPAN
KÓSER“

Kapható minden fűszer- és festékkereskedésben

Gyártja a budapesti orth. hitközség rabbinateu-rának felügyelete mellett:

**HUTTER JÓZSEF, SZAPPANGYÁR—OLAJIPAR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

Budapest, VII., Erzsébet-körút 6.
Telefon: J. 461-62, 93, 94, 408-92.

giával és áldozatkészséggel fognak részt-venni.

Arra a kérdésünkre, hogy mit határo-zott a Jewish Agency Londonban az el-múlt napokban összehívott politikai bi-zottsága, Sokolov elhárító mozdulatot tett, amennyiben, tekinettel a bizottság nagyhorderejű határozatára, a döntést egyelőre bizalmasan kezelik. Ellenben ép a kérdés kapcsán mondotta, hogy a döntés olyan nagyjelentőségű, hogy ennek hatását az egész világ zsidósága, de különösen Palesztina rövidesen érezni fogja.

U. K.

Parlamenti vita a Szentfal körül

London, december 8.

Az angol alsóház egyik leg-utóbbi ülésén Howard Bury ezre-des, az ismert arab-barát, azt a kérdést intézte a kormányhoz, hogy miután a Népszövetség ál-landó mandátumbizottsága nem volt hajlandó vizsgálatot indítani a Szentfal ügyében, mert az állí-tólag ellentétben volna a Palesz-tina-mandátummal, hajlandó-e a kormány ennek az ügynek az el-intézéséig kitartani az 1928 októ-berében kiadott Fehér Könyv ál-tal teremtett statusquo mellett. Az interpellációra W. Paling kor-mánypárti vezérszónok válaszolt. Beszédében megállapította, hogy Bury ezredes tévedésben van, mert a mandátumbizottság nem utasította vissza a brit kormány javaslatát, hanem jelentést tett a népszövetségi tanácsnak a Kotel-Maaravi kérdés végleges rende-zése ügyében.

Figyelem!

Jól, olcsón és izletesen ékezni csak a
Hollender-féle orth. kóser
vendéglőben
lehet. KIRÁLY-UTCA 14. földsz. balra.
Etőfizetők kedvezményben részesülnek.
Avivák és Barissziák összejövetei helye

Orth. כשר

„CERES“ ÉTELZSIR

a szokott kiváló minőség-ben, minden fűszer-, csemege- és élelmiszer-üzletben kapható

Hutter József szappan-gyár **Olajipar Rt.**
Budapest, VII., Erzsébet-körút 6

Telefon: J. 461-92, 93, 94, 95, J. 408-92

A számok beszélnek

Irta: Adolf Pollák, a KKL igazgatója (Berlin)

A palesztinai események a zsidó építő munkát a világ érdeklődésének központjába terelték. Soha azelőtt a világsajtó annyi intenzivitással nem foglalkozott Palesztinával, mint az augusztus és szeptemberi hónapok tragikus eseményeinek napjaiban. Érthető, hogy majdnem valamennyi ujság csak a Palesztina-probléma aktuális politikai kérdéseit — főleg az arab-zsidó kérdést — tárgyalta. A sajtó nagyrésze esodálatos módon hallgatással ment el a zsidók által végzett nagy munka mellett. Kétségtelenül a mi részünkről is mulasztás történt, mert nem tartottuk szükségesnek a nagy nyilvánosságot az általunk végzett munkáról felvilágosítani.

Ezért mutassunk rá számokban erre a fontos zsidó munkára.

A *Jewish Agency* megteremtése az első lépés volt arra, hogy az egész világ zsidóságát bevonjuk Palesztina fölépítésének munkájába. A világ zsidósága ma 16.000.000 és bár hogyan nézzük a dolgot, *Anglia ezzel a tényezővel számolt és a jövőben is számolni fog.* Még sokat kell tennünk, hogy a zsidóság nagy tömegeit megszervezzük saját jövődó sorsuk érdekében. Magában Amerikában, ahonnan a *Jewish Agency* megalapításának első kísérletei kiindultak, — ma 4.200.000 zsidó él, — tehát több, mint a zsidóság egynegyed része él.

Ellenfeleink igen gyakran azzal érvelnek, hogy *Palesztina igen kicsiny* s így nincs benne hely újabb bevándorlók számára. Nos, a mai Palesztina területe 26.000 négyzetkilométer, Transjordániával együtt 38.000 és összesen 900.000 ember él az országban, tehát négyzetkilométe-

renként 28,8 ember. *Hasonló nagyságú területen, Alsó-Sziléziában, 3.132.000 ember él.* Ha pedig Belgium és a Rajna vidék nagy ipari centrumait tekintjük, úgy ott hasonló területen 6–7 millió ember él.

Palesztina mai zsidósága 165.000 lélek és az egész lakosság 20 százalékát teszi. Bármily kicsiny ma még ez a szám, mégis százalék szerint *ma Palesztinának van a legnagyobb zsidó lakossága a világon.* Utána Lengyelország következik mintegy 12 százalék zsidósággal. Nincs véleményeltérés abban, hogy a palesztinai *jisuv* növekedésének a tempója igen lassu. Az utóbbi kilenc év zsidó bevándorlása a természetes szaporodás figyelembe vételével és a kivándorlók levonásával 94.000 lélekre rug, míg ugyanezen idő alatt a mohamedánok természetes szaporodása egymagában 101.000 lélek volt.

Jerusalem Tel-Aviv és Tibérias zsidó többség fölött rendelkeznek.

Tel-Aviv nagyszerű fejlődéséről már igen sokat írtak. Itt csak röviden a város gazdasági helyzetével foglalkozunk. Több mint 400.000 fontot investáltak csak építkezésre és az évi házbérek mintegy 350.000 fontra rúgnak. Palesztina összes ipari vállalatának egyharmad része magában Tel-Avivban van.

A mezőgazdaság, amely a zsidó építő-munka alapja, a legkezdetlegesebb stádiumban van. Igen kevés még a zsidó kézben lévő földterület: 1.120.000 dunám, de az *extenzív* fel-lach gazdálkodással szemben a zsidó gazdálkodás meglehetősen *intenzív*. A zsidó telepítési munka ma 130 falura és gyarmatra tekinthet, amelyek közül 87-et az utóbbi 9 évben

ALAPÍTÁSI ÉV: 1870.

PLESZ LIPÓT

bőr nagyban

VII., ROMBACH-U. 11.

Nem teljes bála-vételeknél is nagybani árat számítok.

létesítettek. 30.500 zsidó él ezeken a mezőgazdasági gyarmatokon, vagyis az ország zsidóságának 20 százaléka foglalkozik mezőgazdasággal. *E téren is Palesztina áll a világon a legelső helyen.* Csak Argentiniának van hasonló számú zsidó mezőgazdasági lakosága, nevezetesen 34.000, de az ottani zsidóságnak ez csak 17 százaléka.

Az ipar kizárólag a háború után keletkezett és nagyrészt zsidó kezében van. 513 ipari vállalkozás van, 6000 munkással. Mintegy 2.500.000 font van investálva a zsidó iparban.

A közlekedés fejlődése is hihetetlen mértékben történt. A háború előtt csak a 140 kilométer hosszúságú Jerusálem-Jaffa vasutivonal létezett. Ma az ország 1.500 kilométer vasutal rendelkezik és 1922-től 1928-ig e vasutak 938.000 font bevételi többlettel dolgoztak. Az autók száma 1920 óta 50-ről 2.500-ra emelkedett.

A külkereskedelem adja leghűbb képét a bevándorolt lakosság növekvő szükségleteinek, amelyek a bennszülöttek szükségleteitől lényegesen eltérnek. Az import 1919-től 1927-ig 3.126.000 fontról 6.184.000 fontra emelkedett. Az export is megkétszereződött, de természetesen még igen jelentéktelen. A bevétel a kivitt az utóbbi 9 évben kerek 37.000.000 fonttal multa fölül. A legfőbb export-

A ZSIDÓ SZEMLE CHANUKAI KULTURESTJE

1929 DECEMBER 28-ÁN, SZOMBAT ESTE FÉL 9 ÓRÁKOR A ZENEAKADÉMIA DISZTERMÉBEN

SZEREPLŐK:

Kiss Arnold
budai vezető főrabbi

Gellért Lajos
színművész

Ákom Lajos
a Zeneakadémia tanára

Laurisín Lajos
a M. kir. Operaház tagja

Torday Judit
előadóművész

Darvas Ibolya
a Városi Színház tagja

Ürmössy Anikó
színművész

Somér szavaló-kórus

Kenéz Lili
zongoraművész

Dr. Schönfeld József
a Zsidó Szemle szerkesztője

Jegyek 2–5 P árban már válthatók a Zsidó Szemle kiadóhivatalánál VI., Király-u. 36.

eikk a Jaffa-narancs, amelyből 814.000 font értéket exportáltak az utolsó évben. 90.000 dunam narancs-ültetvény van az országban, amelyek fele zsidók kezében van.

A nevelés-ügy terén is a zsidók dominálnak Palesztinában. Összesen 850 iskola van az országban, 2301 tanítóval és 68.600 tanulóval. Ebből a zsidókra 307 iskola esik 1390 tanárral és 28.200 tanítvánnyal. A kormány 1926/27 évben az egész ország nevelés ügyére összesen 116.000 fontot fordított, míg a zsidóság ugyanakkor 175.568 fontot áldozott iskoláinak.

Ugyanez a helyzet az egészségügy terén. Itt 10 kórházat tartanak fenn a zsidók 600 ágygal. A Poliklinikák és ambulatoriumok ellátását főleg

az amerikai *Hadassa* intézi. Itt is érdekes, hogy a kormány összesen 605.700 fontot fordított egészségügyi célokra, míg a zsidók 628.400 fontot fordítottak ugyane célra.

Palesztina állami-pénzügyi helyzeténél jellemző, hogy a bevételek jelentékenyen meghaladják a kiadásokat.

Végül néhány szót az eddig investált zsidó tőkéről. Egy igen óvatos becslés szerint eddig mintegy 19.000.000 fontot investáltak a zsidók Palesztinában. Maga a Keren Hajessod és Keren Kajemeth az utolsó 8 évben 5.200.000 fontot investáltak. A tény, hogy mintegy 73.000 zsidó bevándorló ilyen nagy összeget hozott az országba, nem szorul magyarázatra.

Subhi Khadra, az arab agitátor a palesztinai vizsgálóbizottság előtt

Az arab agitátor a többi tanukkal megegyezően ferdít, hamisít és tagad, végül is kénytelen beismerni az arabok bűnösségét

A parlamenti bizottság az arab védelem kérésére egy fiatal arab vezető, az arab exekutive tagját, *Subhi Khadra* ügyvédet hallgatta ki, akit általánosan

az arab **Jabotinszkynek**

neveznek. *Subhi Khadra* a háború idejében elhagyta a török hadsereget és a brit csapatok zászlaja alatt küzdött az arab függetlenségért. *Sir Boyd Merriman*, a Cionista Exekutive képviselője már a kihallgatása megkezdése előtt kijelenti, hogy *Subhi Khadra* ama agitátorok közé tartozik, akiknek nagyrésztük van az augusztusi vérengzések bűnében. *Sir Boyd Merriman*, *Faraday* szafedi rendőrparancsnok vallomására hivatkozik, aki szerint *Subhi Khadra*, mint agitátor, közvetlen a szafedi pogrom előtt a muftit Szafedből Jeruzsálembé igyekezett vinni.

Subhi Khadra vallomásában kifejti, hogy az ifjú Mizrachi meggyilkolása napjától a jeruzsálemi zavargások kirobbanásáig a rendőr-

ségnek más elfoglaltsága nem volt, mint az arabokat a zsidó panaszok alapján állandóan molesztálni és az arabok által felhozott panaszokat ignorálni.

Két esetre hivatkozik, amikor teljesen negligáltak két arab panaszt, a kormány ügyvédje keresztkérdésének sulya alatt azonban kénytelen beismerni, hogy a rendőrség mindkét panasszal érdemben foglalkozott. *Subhi Khadra* hangsúlyozza, hogy a három muzulmán delegátus között ő volt az egyik, akik *Ben Zwi*, dr. *Braude* és dr. *Léwy*, a zsidóság képviselőivel a zavargások előestéjén Luke helyettes kormányzó lakásán tárgyaltak, a tömegek felkorbácsolt hangulatának lecsillapítását szolgáló proklamáció kibocsátása ügyében. Kifejti azonban a bizottság előtt, hogy a zsidó delegátusok a megbeszélés célját olyképen értelmezték, hogy az arab delegátusok nem az arab-zsidó jóviszony helyreállításának érdekében, hanem a Panaszfal kérdésének megoldása érdekében jöttek el a megbeszélésre.

Az arab agitátor mindent tagad, de a keresztkérdések sulya alatt mindent beismer

Sir Boyd Merriman nyomban rácáfolt *Subhi Khadra* vallomására és Luke helyettes kormányzónak a bizottság előtt tett vallomására hivatkozva, rámutat arra, hogy a zsidó delegátusok hangsúlyozottan kijelentették, hogy nincsenek felhatalmazva a Szentfal problémájának megoldásáról tárgyalni, hanem ki-

zárólag egy proklamáció kibocsátásáról, amely tömegek háborgó kedélyének lecsillapítását szolgálja. *Subhi Khadra* rámutat arra, hogy az arab delegátusok viszont nem voltak abban a helyzetben, hogy a zsidó delegáció javaslatára elfogadják, egy kiengesztelő felhívás kibocsátását illetően, mert ez

árlás lett volna az ő részükről.

A főmufti, — mondja *Khadra*, — igyekezett augusztus 23-ikán az arab lakosságot megnyugtatni, *Khadra* elmondja, hogy másnap felkereste személyesen az ország különböző arab centrumait, hogy az arab exekutive Jeruzsálemben kívül lakó tagjait egy rendkívüli megbeszélésre hívja meg. Ugyanakkor a nablusi, yemeni, haifai, tibériási és a szafedi arabokat megnyugtatta, hogy az arab vezetők gondoskodnak az arab jogok megvédéséről. Ezzel szemben *Sir Boyd Merriman* előadja, hogy *Subhi Khadra* ezt az útját a tömegek felheccelésére és a kedélyek felkorbácsolására használta fel. E szavak hallatára *Khadra* rettenetesen zavarba jött.

Sir Walter Shaw kérde *Khadrát*, hogy mi tette szükségessé azt, hogy ő személyesen tette meg ezt az utat, holott az exekutive tagjait sürgönyileg is meghívhatta volna a rendkívüli tanácskozásra. *Khadra* válaszában kifejti, hogy a vészjósló helyzet nem türt halasztást, és az executive összes tagjait a kormányval akarta összehozni, hogy egyesült erővel elkövessenek minden lehető a további zavargások megakadályozására.

Az ő céljuk, az arab őszlakosság felizgatása volt.

Gondolja meg jól, hogy mit akartak — mondja *Merriman*.

Subhi Khadra elmondja, hogy ő, noha nem tagja annak az egyesületnek, amely az Aksa-mecsetet védelmére alakult, azonban az a meggyőződése, hogy a zsidók a mecset birtokára pályáznak. *Sir Boyd Merriman* kérde, vajon ezen meggyőződését igyekezett-e a tanu átplántálni többi arab barátaira is?

Khadra nemmel válaszol, azonban a további kérdésekre beismeri, hogy a zavargásokat megelőző napokban a zsidóknak a mecsettel kapcsolatos törekvéseiről sokat tárgyalt arab körökben.

Sir Boyd Merriman: Megállapítottak-e egy fix időpontot a jeruzsálemi zavargások kirobbantására?

Khadra: Kérdezze meg az ön klienseit!

Sir Boyd Merriman: Választ akarok hallani és nem szemtelen hangokat.

Sir Walter Shaw, a bizottság elnöke felszólítja a tanut, hogy a feltett kérdésekre precízen válaszoljon. Válaszában *Khadra* tagadja, hogy egyáltalában lett volna szándék az arabok részéről a rend megzavarására.

Sir Boyd Merriman megkérde a tanut, aki a *Sir John Chancellor* kormányzó ellen kibocsátott proklamációt aláírta, hogy a hebroni eseményeket harcnak, avagy öldöklésnek minősíti?

Khadra: Nem tudom. Különben Jaffában is megölték egy arab családot.

Si: Boyd Merriman megismétli a kérdést:

— Önnek, mint a tiltakozó felhívás aláírójának tudnia kell, minek minősíthető az, ami Hebronban történt. Szabad harenak, avagy tömeggyilkolásnak.

Khadra: Cafferata hebroni rendőrpáncsnokhoz tessék feltenni ezeket a kérdéseket.

Sir Merriman: Az ön által aláírt tiltakozó proklamációban azt hangsúlyoztatják, hogy Hebronban tömegfelkelés volt.

Khadra: A zsidóknak a véres borzalmakra vonatkozó vádjait a közegészségügyi departement angol főorvosának vallomásai alapján utasítottuk vissza.

Miután a tanu állandóan kitérő válaszokkal siklik el a feltett kérdések mellett, *Sir Henry Betterton*, a bizottság tagja felszólítja a tanut, hogy precízen írja körül, hogy a hebroni események tömeggyilkolásnak minősíthetők-e, vagy sem. A tanu nemmel válaszolt.

Honkins Morris, a bizottság tagja: *Talán öngyilkosságok voltak?*

Khadra: Nem.

Siley arab ügyvéd elmondja ezután, *Subhi Khadras* 1917-ben dezertált a török hadseregből és az angol seregekhez szökött. Ezután röpcédulákat mutatott fel a bizottságnak, amelyeket angol aeroplánok dobtak le a török fronton. Ezekben a röpcédulákban az arabokat felhívják, hogy hagyják el a török frontot és segítsenek „a mekkai sherifnek és emirnek, az arab országok királyának.”

Siley: A cionisták a Balfour-deklarációra támaszkodnak, mi pedig erre a proklamációra.

Sir Henry Betterton, a bizottság tagja: Gondolja ön, hogy ez a proklamáció hozzájárult ama mentalitás létrehozásához, amely a legutóbbi zavargások alkalmával oly jellegzetesen előtérbe került?

Siley igenlőleg válaszol erre a kérdésre.

Subhi Khadra folytatja vallomását és elmondja, hogy a Balfour-deklaráció nyilvánosságra hozatala után Hedzsászba utazott. Az arab nép mindig követelte függetlenségét és az arabok ezrével dezertáltak a török hadseregből, hogy az angolok alatt küzdjenek szabadságukért. A török hadseregben *Khadra* főhadnagy volt. Miután Damaszkuszba dezertált, *Feisal* király őrnaggyá léptette elő.

Sir Boyd Merriman, a cionista executív képviselője felolvasta azt a levelet, amelyet *Feisal* király intézett *Félix Frankfurter* professzorhoz, a Harvard egyetem tanárához, amelyben a király magáévá teszi a cionista politikát. *Khadra*

ezzel szemben kijelenti, hogy az arabok a megígért függetlenséget úgy értették, hogy Palesztina is független arab állam lesz. *Siley*, az arab executív ügyvédje *Feisal* király

levelére megjegyzi, hogy a király nem tud angolul és bizonyára nem ismeri az ő nevében *Frankfurter* professzorhoz intézett levél tartalmát.

Biedl Samu, a szegedi hitközség elnöke a Palesztina-munkáról

December 2-án Szegeden járt dr. Weissburg Chajim, Löw Immanuel és dr. Biedl hitközségében, amely a Gyorssegélyakció kapcsán a pestit meghaladó összeggel és páratlan szervezettséggel vett részt. A Palesztina-munka eminens érdeke, hogy a legutóbbi eseményekkel kapcsolatban felmerült legkülönbözőbb félreértéseket, téves elképzeléseket és tulsásokat eliminálja. Hivatottabb egyént, mint dr. Weissburgot erre a feladatra elképzelni sem tudunk. Hiszen öt év óta él Erec Izrael új életének egyik exponált helyén és élénk részt vesz az új közösség minden egyes életmegnyilvánulásában. De ezenkívül is hivatottá teszi őt erre a feladatra az a tény, hogy tőlünk került oda, és így ismeri a mi zsidóságunk mentalitását is.

A tiszteletére összehívott ülésen, amelyen az előjáróság tagjai és a nőegyletek, valamint a leánycsoportok vezetősége vett részt, számolt be az ereci helyzetről és azokról a köteleességekről, amelyeket a mai helyzet, az új pozíciók kiépítése mindnyájunktól megkíván. Klasszikus szavakkal válaszolt fejtegetéseire az elnöklő dr. Biedl Samu:

— *Megkísérlem megállapítani, milyen lelki okokból fűződik a zsidóság vonzama a Szentföldhöz* — mondotta a szegediek kitünő elnöke.

Mindenek előtt leszögezni akarom, hogy nem a keleti zsidóság nyomora és szenvedése ezen aktivitás rugója. Nagy tévedés azt hinni, hogy a távoli nyomorgók fájdalma hoz közelebb bennünket a Palesztina-kérdéshez. És mégis érdeklődés és érdek fűz bennünket ehhez a földhöz. Én megszoktam minden kérdést a maga természetességében megítélni. Szülőházam portája ma is, sőt az évek növekedésével még jobban hat meg. Mennyivel inkább a biblia földje, melyhez a történelem annyi szála fűz bennünket. A Szentföld mindnyájunk szülőháza és ezzel a gyermeki érzéssel viseltetünk iránta. Ezt az érzést és a történelem romantikáját még megerősítik a mai viszonyok. Mi a zsidóság helyzetének javulását várjuk a szentföldi építőmunkától és azt akarjuk, hogy legyen legalább egy hely, ahol a zsidó ember kiélheti magát, szabadon, önzetesen.

Szabadulni akarunk saját bajainktól és azzal az érzéssel gondolunk Erec Izraelra, hogy ott egy szabad nemzedék fog élni, szabad hazában. Nem csupán a kenyér jelenti az életet. Az ember jobbik énjé felfelé vágyik az ideálok világába. És ezért vagyunk mi hivei a Szentföldi munkának.

Ezek az önrzertes és meleg szavak voltak kifejezői dr. Weissburg előadása által keltett hatásnak és az az elhatározás, hogy az előjáróság január elejére a Pro Palesztina Szövetség több vezetőtagjának részvételével rendezi meg nagygyűlését, hogy Szeged nagy zsidó közösségével is megismertesse a Palesztina-munka mai problémáit.

A hódmezővásárhelyi hitközség

előjáróságának meghívására f. hó 4-én, szerdán este rendezett nagygyűlésen volt alkalmunk dr. Weissburgnak megismertetni a Pro Palesztina Szövetség tevékenységét és a palesztinai építőmunka mai helyzetét.

Steiner Ferenc, a hitközség elnöke, nyitotta meg a termet megtöltő közönség tapsai közben a nagygyűlést. A Szövetség elnöksége — ugymond — kérte fel előjáróságunkat ezen nagygyűlés megrendezésére és mi készséggel tettünk eleget ennek a felkérésnek, mert emberi és zsidó köteleességünknek tartjuk megismerni a Palesztina-munkának ma már az egész zsidóság érdeklődését felkeltő haladását és úgy dönteni elhatározásunkról.

Utána dr. Weissburg másfélórás, mindvégig lekötő előadásban ismertette azt a folyamatot, amely ötven évvel ezelőtt megindította a keleti zsidóság tömegeit a Szentföld felé, hogy ott, az imák földjén építse fel a maga új életközösségét. Vázolta a cionista munkának megindulását és azt a helyzetet, amely napjainkban, a Jewish Agency megalakulásával nyert új formát. Most már a cionista és nemicionista zsidóság a maga különbeni álláspontjának teljes fenntartása mellett egyöntetűen vesz részt a Palesztina-építés irányításában és támogatásában. Ebből a munkából nem szabad hiányoznia hazánk zsidóságának sem.

A közönség elismerése zugott fel dr. Weissburg előadása után.

Az előadás után a fehér asztalnál gyűlt össze a hitközség vezetősége, hogy tovább hallhassa Weissburg doktor szavait. A társaság, amelyben *Steiner* Ferenc elnökön és *Steiner* Ferencné elnökasszonyon kívül *Czukur* László alelnök, *Reisz* Dezsőné leányegyleti elnöknő, *Reisz* Dezső igazgatóhelyettes, dr. *Goldmann* Mór előjáró, *Reich* Ede műsz. főtanácsos, iskolaszéki elnök, dr. *Weisz* Lajos tiszti főorvos, *Weisz* Miklós előjáró, dr. *Grünfeld* Sándor fogorvos és még sokan mások vettek részt, az éjfél óráig hallgatta dr. Weissburg és *Léderer* Ignác érdekes beszámolót.

ZSIDÓ TÜKÖR

A galíciaiak...

Hát igen, így négyszemközt egymással — a cikk és az olvasó — hiszen mi igunk között vagyunk, ugye? — valljuk be, hogy ... Istenem, miképpen is lehetne ezt kissé óvatosabban kifejezni, — valljuk be hát, hogy ha nem is a nagyapánk, ha tán nem is a dédnagyapánk, de, nos igen. — Ön talán igen ritka kivétel — de valamelyik, nem is olyan messzi ősünk, batyúval a hátán, amelyben talán egy karaj kenyeren kívül csak a talesz és teflin volt, Galiciából vándorolt be egyik városkába. Ahogyan a költő énekelte, nem volt se don, se von, egyszerű reb volt, kaftánt viselt és pajeszt, utcagyerekek megkergették, cigány nál is utolsóbb volt, a földesur vagy üzletet kötött vele, vagy lehuzatta a hajduval — lehet, hogy mind a kettőt megtette, — de mi tagadás, bizony galíciai volt, vagy legjobb esetben moldvaországbeli, de ezt már a rosszabb fajtájuk közé sorolták.

Ez most abból az alkalomból jutott az eszembe, hogy a fővárosi törvényjavaslat vitájánál megint szobakerültek a galíciaiak és éppen a magyar zsidóság szempontjából kívánták érvényesíteni azok az urak, akik különben nem igen szoktak ilyen előzékeny lenni, amikor erélyesen állást foglaltak a galíciaiak „beözönlése” ellen.

Ez a rovat valóban nem való politizálásra, én is csak éppen az apropóra akarok hivatkozni, amelyből ezt a pár sort feljegyzésre alkalmasnak gondolom. Azoknak az uraknak ott valóban igazuk volt, mert a magyar zsidók vagy legalább is, akik minden zsidóság nélkül reprezentálják, — voltak azok, akik így közvéleménnyé alakították át az asszimilációnak azt az alattomos jelenségét, amellyel az antiszemitizmust magukról ezekre a keleti zsidókra akarták levezetni, mondván: hja, galíciai, az más, attól védekezni kell, az veszedelem az országra nézve, viszont az én nagyapám már negyvennyolcban... Hogy a negyvennyolcas nagyapa-ajja is galíciai volt: ugyan ki emlékeznék erről.

Annak idején a spanyol zsidóság épp így megtagadta a Wormsból, Fürthből és más német pogromhelyekről oda menekülő askenáz zsidót, a már Amerikában született zsidó yenki épp így nem vállalt azonosítást a most bevándorló keleti testvérével. Csak egy közbevetett mondat: az antiszemitizmus sohse azok ellen irányul, akik nyomorúságos egzisztenciájának a batyú és a faluzás a szimboluma, hanem éppen azok fiai és unokái ellen, akik gaz-

daságilag már elhelyezkedtek és akik már rég elfelejtették nagyapáik foglalkozását és kaftánját. Hiszen, ha ezek a galíciaiak mindig batyus zsidók maradtak volna! Hol lenne akkor antiszemitizmus?

De nem erről akarok most beszélni, de arról, hogy — minden asszimilációs jelenségtől eltekintve, — nagy tévedés ezt a galíciai zsidóságot úgy megítélni, mintha minderrétegebb lenne, mint az a zsidóság, amely — megtagadja őket. Galiciában a zsidóság egységes népi tömegekben él, épp úgy megvan tehát az alja, egész le a lumpenproletariatúsig, vagy a slachtházhoz dörzsölődő gazdag polgárig, mint akármelyik más népnek. A differencia csak az, hogy alfabéta alig akad közöttük. De mert nép, természetes az, hogy tagozódik, osztályokat, csoportokat alkot, amelynek kulturfoka különböző. Nagy hiba lenne tehát a galíciai zsidóságot egységes kulturfoku testnek elképzelni. Viszont az is bizonyos, — és ez bizony nagyapánk ellen szól, — hogy ennek a vándorlásra kényszerült keleti zsidóságnak éppen a leggyengébb eleme ragadt meg Magyarországon, az, amelynek nem volt meg az életereje ahhoz, hogy továbbmenjen Nyugatra, el egész Angliáig, el egész Amerikáig. A magyar zsidóságnak egész különös elszigetelődése a világ zsidóságában a magyar zsidóságnak az a magát, fáját, multját megtagadó mentalitása, amellyel például a galíciai testvérei ellen fordul, talán éppen onnan ered, hogy annak a roppant népvándorlasi hullámnak, amelynek ivadékai olyan hatalmas szerepet visznek a világ szellemi és gazdasági fejlődésében, — végeredményében Einstein is épp annyira galíciai származású, akár csak Bernstein, Lord Reading, akár csak Lord Melchet, Prof. Weizmann épp annyira, akár Prof. Cohen, Prof. Oppenheimer és a többiek végtelen sorban. — Magyarországra csak éppen kisebbbértékű hab-verései jutottak el.

Az antiszemitizmusnak meg vannak a maga gazdasági törvényei. Minden ország csak annyi zsidót bír el, amennyit azok a gazdasági funkciók elbírnak, amelyeket a befogadó nép saját maga ellátni nem bír, vagy nem akar. Ebből a szempontból a magyarországi antiszemitizmus azt jelenti, hogy a Trianon-verte ország gazdasági struktúrája a gazdanépet, a törzsmagyarságot olyan gazdasági funkciók átvételére hajtotta, amelyeket eddig a maga érdekeinek minden sérelme nélkül vélt átengedni a zsidóknak. Ma minden tömeges bevándorlás, amely nem teremt önálló új gazdasági lehetőségeket, ártalmas az országnak. És ebből a szempontból egészen mindegy, hogy zsidó-e vagy nem zsidó ez a bevándorló,

Galiciából jön-e, vagy akár Angliából. Az a megkülönböztetés, amely csak a galíciaiakat sújtja, — talán éppen a magyar zsidóság testvéri összetartásának e kiáltó jegyében — téves. Megmerjük mondani: a galíciai zsidó nem jobb és nem rosszabb, mint akár a magyar zsidó. Csak szerencsétlenebb.

Vagy talán ma már ez is differencia?

Dr. I. Wilenszky Magyarországon

A Keren Hajeszód jeruzsalmi igazgatósága elhatározta, hogy munkatársainak egyik legelőkelőbb és legsikeresebben működő tagját Magyarországra küldi, hogy itt tervszerű és nagyobb arányú tevékenységet indítson meg a Palesztina újjáépítés terén. A Jewish Agency megalakulása óta az egész világon a Keren Hajeszód munka képezi a Palesztina-barátok legfontosabb feladatát, amely terén a magyarországi zsidóság sajnos még igen keveset produkált. Dr. Wilenszky itteni munkájától igen sokat várunk. Egyike a cionizmus legrégibb és legismertebb vezéreinek. Már a legelső cionista kongresszuson, mint delegátus vett részt és neve szoros kapcsolatban áll a cionizmus történetével.

A Keren Hajeszód megalakulása után annak direktoriuma elsősorban dr. Wilenszky munkásságát igyekezett a maga számára biztosítani. Az utóbbi 8 évben az összes európai államokban és Délamerikában kitünő eredményt dologzott és mindenütt a munkatársak aktív ezreit sikerült neki megszerveznie. Az utóbbi években különösen Romániában és Transylvániában ért el nagy eredményeket.

Dr. Wilenszky Németországban végezte egyetemi tanulmányait. Universális műveltségű férfit és elsőrangú szónok. Évek óta állandóan Haifában lakik és az utolsó palesztinai zavarok idejében is Palesztinában tartózkodott és mint az események szemtanúja, igen nagy érdeklődésre tarthatnak számot az idevágó előadásai.

A magyarországi cionisták és az összes Palesztina barátok dr. Wilenszky magyarországi munkáját nagy örömmel üdvözlük és a Palesztinagondolat hatalmas megerősödését várják tőle.

Patkányt, egeret,
mezeiegeret csak
„RATINOL”

Svábbogarat, csotányt, ruszni, hangyát
„RUSSIN” Itt gyökeresen! Más állatra,
emberre veszélytelen! Nap-
árban szállítja: Ratinol Laboratorium Budapest,
Murányi ucca 36.

Semleges Palesztina!

Irta: Weisz Gáspár, az orth. központi bizottság tagja

Nincs többé cionista és anticionista!
Mindnyájunknak össze kell fognunk, hogy egyesült erővel megmentsük zsidó testvéreinket Palesztinában és biztosítsuk ott jövőjüket és megélhetésüket.
Meg kell teremtenünk a semleges Palesztinát, hogy ez senkié és mégis mindenkié legyen!

Mikor héber cikkeimben ezen eszmét először közreadtam a „Hagyomány“ c. ujságban, ez utópiának, ábrándnak látszott és ma már mérvadó helyen komolyan foglalkoznak ezen gondolattal, mint az egyedüli platformmal, amelynek alapján meg lehet ott teremteni az együttműködés békés és áldásos lehetőségét zsidók és arabok között.

Nekünk igazunk van, mert a Balfour-deklaráció szerint a világbéke szinte megteremtette a zsidó országot Palesztinában angol protektorátus alatt és mi nem erőszakkal, nem önként helyezkedtünk ott el, hanem mint a világhatalmak mandátusai. Óriási vagyontokat helyeztünk el és teremtettünk egy kulturális mezőgazdasági és ipari téren, amelyet ma feltétlenül minden körülmények között meg kell védeni.

De az araboknak is igazuk van! Lakosság tekintetében számban többségben vannak és senki a világon őket nem kérdezte, nem tárgyalt velük, amikor a békeszerződés erre vonatkozó része tárgyalás alá került. Nem tűrik tehát, hogy a kisebbség őket majorizálja és őket semmibe se vegyék. Ha van kisebbségi jog, úgy eo ipse van egy többségi jog is, amelyet minden józan embernek respektálnia kell.

Örökkön-örökké nem állhat ott egy egész angol hadsereg, hogy erőszakkal érvényt szerezzen a Balfour-deklarációnak és a fegyver segítségével rendet tartson, szemben a 60 százalék arabbal.

Ha kimozdul a fegyveres erő Palesztinából, újból lesznek zavargások, újból lesznek ellenségeskedések és újból napirenden lesznek a gyilkosságok. Tehát ülünk össze a zsidó asztalnál, hívjuk meg az arabok képviselőit is, hogy békés tárgyalásokat tartsunk. Legyen ott Genfben a népszövetség előtt, eme békés megegyezés iránti törekvés leszögezve s a mindkét fél által előadott jogos követelések által teremtett helyzet alkossa meg a távol keleti Svájcot, hogy Palesztina egy semleges állam gyanánt szerepeljen a világban, ahol már a lelkieken is minden felekezett kegyeletem emlékeket táplál és így ezen szentföld senkié és mindenkié legyen!

De ez ne legyen a státus quo ante!

Ez ne legyen többé a török szultán fennhatósága alatti provincia, hanem angol protektorátus alatti semleges állam, amely kölcsönös jogokkal és kötelességekkel, a személy- és vagyonbiztonságot megvédi, tekintet nélkül a nemzeti

ségre, a fajra és a felekezetre és ezt garantálja úgy az arabok, mint a zsidók s garantálja a népszövetség is!

Ezen eszme innen Magyarországból indult ki és ezen igazságos, becsületes, békés megegyezést az emberi jogok alapján, még lemondások árán is, keresztül kell vinni, hogy hittestvéreink a nagyszertien megindított munkájukat tovább is folytathassák a kultura magasan lobogtatott zászlaja alatt!

A szerkesztőség megjegyzése:

Készséggel közöltük a fenti cikket, bár annak tartalmával egyetlen betűjében sem azonosítjuk magunkat. Főleg azért közöltük mégis, mert annak írója a magyarországi ortodoxia egyik elismert vezére, a központi bizottság tagja és már magában véve azt a tényt kívántuk honorálni a cikk közlésével, hogy az ortodoxia eme tekintélyes vezető tagja komolyan foglalkozik a Palesztina-kérdéssel.

Fájdalom, nagyon is tapasztalható a cikk írójának ez ügyekben való járatlansága. A „Hagyomány“ című lap-társunk tiszteletreméltó hasábjain Weisz Gáspár ur valóban egész cikksorozatot irt héber nyelven erről a kérdésről, de — bocsánatot kérünk az öszinteségért — egy kis naivság kell ahhoz, hogy az ember elhiggye önmagának, hogy a világ héber sajtója ezzel az általa fölvetett ideával komolyan foglalkozik. Tudomásunk szerint egyetlen zsidó ujság sem foglalkozott ilyen értelemben a zsidó-arab-kérdés megoldásával. Weisz Gáspár ur fent jelzett cikksorozatában állandóan a Balfour-deklaráció ellen foglalt állást, mindig azt hangoztatta, hogy a zsidóság bünt követ el, amikor emberi segítséggel akarja Ciont felépíteni, holott ezt csak az Isten építheti fel a Messias által és a legutóbbi véres eseményeket egyenesen Isten büntetésének mondotta egyik cikkében. Ilyen mentalitással ehhez a kérdéshez hozzányulni sem szabad. Nem beszélünk arról, hogy politikailag és nemzetközileg is lehetetlen ez a koncepció. Weisz Gáspár mindig a mai helyzetet tartja szem előtt, holott a Balfour-deklaráció és annak alapján a cionizmus éppen arra törekszik, hogy Palesztinában megteremtse a zsidó többséget, amely esetben teljesen egyenrangú tényezők leszünk az arabokkal és akkor igenis beszélni kell és lehet majd a békés együttműködés lehetőségeiről. Ez a törekvés egyébként ma is él minden zsidóban és a fenti cikk egyetlen helyes megállapítása az erre való törekvés. Ily irányban folynak is a tárgyalások, de természetesen nem a „Hagyomány“ és nem Weisz Gáspár ur cikkei adták erre az impulzust.

Mi azt szeretnők, ha Weisz Gáspár ur,

mint az ortodox iroda központi bizottságának a tagja, ne ilyen magas diplomáciai megoldásokon törné a fejét, hanem nagy befolyásával arra igyekezne rábírnai a magyarországi ortodoxiát, hogy a zsidóság palesztinai pozíciójának megerősítése érdekében végre valami formában ő is kapcsolódjék bele a Palesztina-munkába. Higyje el nekünk, ezzel teszi a legnagyobb szolgálatot a palesztinai jisiv helyzetének biztosítása érdekében.

Reméljük, hogy azok a gondok, amelyek cikkünk szerzőjét állandóan nyugtalanítják és arra készítetik, hogy Palesztina nemzetközi helyzetének megoldását keresse, arra fogják ösztönözni a jövőben, hogy az általa is nagyra értékelt palesztinai munka érdekében a hazai ortodox zsidóság körében is sikra szálljon . . . De ne a megszokott és „Hagyományos“ formában, hanem életrevaló és egészséges ideákkal szolgáljon — az ortodox zsidóknak.

Tábla, tükörüveg és tükörök

IFJ. WEISZ GYULA

tábla és tükörüveg nagykereskedőnél
BUDAPEST. V., VADÁSZ-UTCA 29.
Telefon: Aut. 201-12 és 101-13.

Berger Mihály

bőrnagykereskedése

Budapest, VI., Vasvári Pál-u 3.

Bel- és külföldi bőr- és lá párók.

EZÜST evőeszközök, disztárgyak, sport- és versenydíjak

dus választékban, gyári árban

SCHLEIFER

ezüstárugyár

VII., Kazinczy-utca 14. Tel. J. 132-28.

ÉPÍTÉSI VASANYAGOK

BETONVAS

RABITZ

VASGERENDA

BETONÁRUSÍTÓ VÁLLALAT, BUDAPEST

Stern Zsigmond, Pannónia-u. 11

TELEFON: Aut. 149-16

Dr. FRISCH ÁRMEN

Szemelvények a biblia utáni zsidó irodalomból

Dr. Patai versfordításával, olcsó árban kapható

Kohn Emili könyvkereskedésben

V., Vilmos császár-ut 26. sz.

A Minosz Országos kongresszusa

A Magyar Izraelita Nőegyletek Országos Szövetsége december hó 9-én és 10-én tartotta meg a Pesti Izr. Hitközség székházában rendezési közgyűléssel kapcsolatos országos nagygyűlést. A nagygyűlésen úgy a budapesti, mint a vidéki nőegyletek igen szép számban képviseltették magukat.

Vasárnap délután a Lipótvárosi Kaszinóban ismerkedési délután volt, amelyen Baracs Marcellné elnöknő vezetésével egy külön bizottság fogadta a megjelenteket. A bizottság tagjai voltak Fellner Leóné, Grünfeld Miksáné, dr. Hajdu Marcellné, Kurtzweil Sándorné és Meisels Lajosné. Majd a IX. kerületi nőegylet műsoros estélyére vonultak a vendégek a Facsarnok termeibe.

A hétfő délelőtti ülést Baracs Marcellné nyitotta meg. Üdvözölte a megjelent delegátusokat, a főváros képviselőjét, Liber Endre tanácsnokot, a hitközség és a Chevra képviselőit, valamint a zsidó sajtó megjelent reprezentánsait. Dr. Hevesi Simon vezető főrabbi tartotta meg ezután ünnepi beszédjét. Méltatta a szövetség nemes munkásságát, amely minden zsidó támogatására számíthat. Utána Stern Samu, a hitközség elnöke üdvözölte a kongresszust és minden tekintetben kilátásba helyezte a Pesti Izr. Hitközség támogatását. Liber Endre tanácsnok a főváros üdvözlését tolmácsolta. Vészi Józsefné egy zsidó átmeneti leányotthon tervét ismertette. Fontosnak tartja, hogy a szövetség minél intenzívebben működjen együtt a külföldi zsidó nőszövetségekkel. Majd Baracs Marcell országgyűlési képviselő biztosította a szövetséget rokonszenvéről. Dr. Zahler Emil a jótékonyág terén kifejtendő működés fontosságát hangoztatta. Ezután Boross Iona terjesztette elő a titkári jelentést, ismertette a szövetség múltévi tevékenységét. Ezután Deutsch Antalné a Pesti Izr. Nőegylet 66 éves multját ismertette és meghívta a nagygyűlés résztvevőit, hogy tekintsék meg a nőegylet intézményeit.

A Patronázs jelentését dr. Hevesi Simonné terjesztette elő.

Hétfő délután a Pesti Izr. Nőegylet intézményeit tekintették meg a kongresszus résztvevői. Este a Neiger-étteremben bankettre gyűltek össze, ahol dr. Hevesi Ferenc székesfehérvári főrabbi, dr. Dési Géza országgyűlési képviselő és dr. Weiler Ernő és mások beszéltek.

A keddi nap a komoly munkának volt szentelve. A különféle jelentések meghallgatása után megejtették a választásokat és ezzel a kongresszus véget ért.

Bármily nagy jelentőséget tulajdonítunk a MINOSZ. kitünők munkásságának, ez a munkásság nem lehet zsidó értelemben tökéletes addig, amíg a Zsidó Nőegyletek Szövetsége nem kapcsolódik bele a külföldi zsidó nőegyletek egyetemes zsidó munkájába. Fájdalommal állapítjuk meg, hogy ezen a fontos tanácskozáson egyetlen szót sem hallottunk a világ minden nagyobb zsidó nőszövetségétől ma már mindenütt foglalkoztató Palesztina-munkáról.

A pécsi MIEFHÖE kulturestje

Az új, munkásabb, zsidóbb életre ébredt pécsi egyetemi ifjúság december 7-én tartotta idej első kulturestélyét. Lázás várakozás előzte meg a kulturestet, ami dr. Patai József előadásának, a szereplő fővárosi művészeknek és nem kis részben a pécsi egyetemi hallgatók fáradságot nem ismerő munkájának köszönhető. Az előkelő közönség, melynek soraiban ott láttuk dr. Wessely Ödön Rector Magnificust, dr. Holub József bölcsészkar dékánát, továbbá a pécsi zsidó szellemi élet minden kitűnőségét, az estben magában és annak minden számában a zsidó akarás, zsidó tudás és művészet pompás megnyilvánulását várta és találta.

Ennek a várakozásnak adott kifejezést dr. Wallenstein Zoltán főrabbi bevezető beszédében, midőn leandületes szavakkal, meleg szeretettel üdvözölte a modern zsidó költészet leghívatottabb képviselőjét,

dr. Patai Józsefet. Köszönetet mondott a kulurmunkát megértő és méltányoló közönség nevében a költőnek és az estet rendező ifjúságnak, további intenzív működésre kérve fel őket.

A közönség tapsai közben lépett Patai József az előadói asztalhoz. A zsidó költészet multjának rövid ismertetése után rátért azokra az eszmeáramlatokra, melyek lehetővé tették a zsidó költészet ujjaszületését. Megkapó népdalokban megnyilvánuló primitív és mégis oly kifejező emberi érzések csendültek fel idézeteiben és hozták az együttérző hallgatóság elé a fárasztó napi munkából hazatérő chalucook és chalucoák minden örömét, baját. Ismertette az európai kultúrával egyszinten álló palesztinai héber költők legkiválóbb remekét, saját kifejező fordításában. A palesztinai zsidóság kultúrájának és a magyar zsidóság kötelelességeinek hangsúlyozásával fejezte be nagy hatást elért, magávalragadó előadását.

A zsidó költészetet, ha lehetséges, még közelebb hozta a hallgatósághoz Forrai Juliska, a kiváló szavalmú művész Patai és Avigdor Hameiri versek, mélyen átértett művészi előadásával. A jövendő egyik nagy reménysége, a jelen kiváló értéke, Ney Dávid, az Operaház tagja, kiforrott technikáját, mély érzéssel párosítva, gyönyörű zsidó dalokat és klasszikus operáriákat énekelt. K. Kepes Erzsébet, zongoraművész is sikeresen járult az est nivójának emeléséhez, úgy Ney Dávid megértő kíséretével, mint önálló számaival.

A rendkívül magas nivóju estet Günsberger István, a Miefhoe pécsi fiókjának elnöke köszönte meg az illusztris vendégeknek és dr. Wallenstein Zoltán főrabbinak. Beszédében vázolta a pécsi zsidó egyetemi hallgatóság célkitűzését. A programnak a kulturest csupán első állomása, de „az ifjúság látja a közönség szeretetét, megértését és még fokozottabb erővel halad a szebb, zsidóbb zsidó jövő felé.”

A kulturest rendkívüli sikerét az egyetemi ifjúság Patai Józseffel és a megjelent művészekkel 50 személyes banketten ünnepelte meg. Rácz Endre társelnök rögtönzött, rendkívül nagy hatást elért beszéddel tett tanúságot az egyetemi ifjúság erős hazafias szellemtől áthatott, megalkuvást nem ismerő zsidó érzéséről. Patai válaszában megköszönte azokat a kellemes órákat, melyekben Pécssett része volt és további erőteljes kulurmunkára buzdította az ifjúságot.

KELETI SZÖNYEGEK

Tranzitó vámraktár az üzlethelyiségben. Állandó export keleti szőnyegekben Csehországba, Jugoszlávia, Románia, Német- és Svédországba

ANTIK BUTOROK, MŰTÁRGYAK alkalmi vételekből „ANTIKART R.-T.”-nál (Sternberg Z. J.) VII., DOB-U. 31

Kazinczy-utca sarkán. Telefon: J. 403-68 és 423-59

Jemnitz Sándor előadása a Makkabeában

Sokáig emlékezetes és élvezetes esztétikus volt a múlt kedden a Makkabea tagjainak és vendégeinek, akik az ülésen jelen lehettek és hallották Jemnitz Sándornak, a kitűnő zeneesztétikusnak előadását. Jemnitz Sándor ugyanis a zsidó zene különböző kérdéseiről tart a Makkabeában sorozatos előadásokat; ennek a ciklusnak második előadása volt az, amelyről itt beszámolunk. Az elő-

Első előadásában — mint azt már a Zsidó Szemle megírta — általánosságban foglalkozott a zsidó zene elméleti kérdéseivel, ezuttal pedig azt a fejlődési folyamatot mutatta be, amelyen a zsidó zene a XVIII. század elejétől napjainkig keresztülment. E fejlődés kezdetét Mendelssohn, Meyerbeer és Hiller fellépésének idejére teszi. Előttük zsidó zenéről nem beszélhetünk, mert hiszen a ghettó, az elszigeteltség minden zenei fejlődést lehetetlenné tett. Ők hárman azonban — bár még a ghettó világában — mégis a ghettón kívül születtek, mert privilegizált gazdag bankáresaládok gyermekei voltak, akiknek így szabad tanulási lehetőségük is volt; nem véletlen tehát, hogy éppen ezek sorából kerültek ki az első zsidó muzikusok. Az előadó a felsoroltakat természetesen a zsidósághoz való viszonyuk szempontjából vizsgálja. Mendelssohn és Hiller már keresztények voltak. Meyerbeer pedig csak élete végén eszmélt rá zsidóságára, muzsikájukban tehát — miként életükben — szintén asszimilációs törekvések jutnak kifejezésre. Ez az asszimiláció azonban csak látszólagos, mert valóságban soha nem is sikerülhetett; felületes, mert művészetük gyökeretlen: eltért nagyon a zsidótól, de bármennyire is törekszik rá, nem tud se német, se francia, se olasz lenni. Zsidóságuknak pedig öntudatlanul is hangot adtak. A történelmi sorrendet megtartva, a következő csoportba két olyan muzikust sorolhatunk, akik érezték, hogy az asszimiláció probléma, hogy a zsidóság nem negatívum, amit bárki is könnyen lerázhathatna magáról, könnyelműen megszabadulva attól az ősi talajtól, amely egyedül alkalmas arra, hogy belőle őszinte és mély művészet fakadjon. Mahlernek egész munkásságán az a törekvés vonul végig, hogy izig-vérig német legyen; nemcsak külsőséget, formát szeretett volna átvenni, hanem lényegében is germán akart lenni; ez a törekvés nyilvánul meg a „Lied von der Erde“ című szimfóniában és még inkább a VIII. szimfóniában, amely Mahler ouvrejében olyan helyet foglal el, mint Beethovenében a IX. szimfónia. A VIII. szimfónia külső formájával a klasszikus miseformát választotta, hangsúlyozni akarván ezzel is az asszimilációt; alapeszméje ezen az átvett kereten belül azonban a legzsidóbb: a messiási gondolat. Es Mahler végtelenül szimpatikus és tiszteletreméltó egyéniségének ez a tragikuma: számot vetve önmagával, ráeszmélt, hogy

Palesztinában normális a gazdasági helyzet

A bécsi Kreditorenverein hivatalos lapjának legújabb száma írja:

Állandó tel-avivi levelezőnk a következő helyzetképet adja Palesztina gazdasági helyzetéről:

„Egy nekem beküldött jelentésben azt olvasom, hogy szeptember 15-ig minden üzlet zárva volt. Ez teljesen valótlan. Tudnunk kell, hogy zavargások, a palesztinai síkság egyes helységeitől eltekintve — Haifában és Jaffában is csak az üzleti negyedeken kívül eső külvárosokban voltak. Jeruzsálemben az óváros különféle pontjain voltak zavargások, ahol csak kis szatócsüzletek vannak. Haifában és Jaffában csak néhány napig voltak zárva az üzletek.

Az utolsó jelentésben előre jelzett bojkottnak, amely még most is tart, csak az az eredménye volt, hogy az arabok az arab kereskedőknél, a zsidók pedig a zsidóknál vásároltak. És mivel a városi lakosság számára és szükségleteikre nézve egyaránt egyensúlyban tartja egymást, a falusi arabok közismert ténytelenességük folytán nem jönnek számításba a kereskedelem szempontjából, így a bojkottnak jelentékeny hatása semmiben sem nyilvánult meg. Sokszor meg is törték ezt a bojkottnak, a vevőknek az üzletek előtt való befolyásolását és terrorizálását pedig szigorúan büntették.

Nem igaz, hogy kereskedők kivándorolnának az országból. Nehezen képzelhető el, hogy egy kereskedő éjszakán át kivándorlásra határozza el magát. Érdeklődtem illetékes helyeken, bankoknál, kereskedelmi kamaránál stb. és itt egyet-

len ilyen esetről sem tudnak. Csupán az történt, hogy Jaffa egyik háztömbjéből, amely az arab negyedben fekszik, 27 zsidó kereskedő elhelyezte üzlethelyiségét egy 10 percnyi távolságra eső kereskedői negyedbe, részben azért, mert már régebben készültek saját új házaikba átköltözködni, részben pedig azért, mert előbbi üzlethelyiségeik hirdethet arab agitátorok házaiban voltak.

A bojkott jelentéktelenségét mutatja az, hogy egyetlen fizetési képtelenség nem következett be, de fizetési késedelem sem estek a kereskedők. A váltóóvások normális számát nem haladták túl ezekben az időkben sem az óvások megszo-

kott mértékét.

Igen elhibázottnak tartanám, ha most a palesztinai piaccal szemben tartózkodó álláspontot foglalnánk el a külföldi kereskedők. Ez megbocsájtathatlan rövidlátás volna, mert ez a háboru után amúgy is nehezen megszerzett piac teljes elvesztéséhez vezetne. Az amerikai exportőrök a legnagyobb erőfeszítéssel igyekeznek ezt a speciális piacot meghódítani, amely a haifai kikötő felépítése után a közel kelet kereskedelmének kulcsa lesz, és evégből nemcsak hosszulejratu fizetési határidőket adnak, de egyenesen forszirozzák a kereskedőket, hogy így magukhoz kapcsolják őket.

Eddig a bécsi lap szaktudósítója. Mindenesetre megnyugtató és örvendetes ez a jelentés, amelyből kitűnik, hogy még ezekben a súlyos időkben is egészséges és normális bázisa van a palesztinai kereskedelemnek.

élete, művészete lebegés a zsidóság és németiség között, Mahler eltévedt zseni volt tehát, aki, ha megtalálta volna zsidóságát, önmagát találta volna meg. Goldmark ezzel szemben felismerte azt, hogy az asszimiláció sohasem sikerülhet és hogy a zsidóságot külső felszínes okoknál sokkal mélyebben fekvő lelki motívumok konzerválják. Ennek a felismerésnek szellemében jött létre a halhatatlan „Sába királynője“, a „Sakuntala“ nyitány mint őszinte hitvallás a zsidóság mellett.

Amíg Goldmark kitartott a zsidósága mellett, tehetsége a maga teljes egészében érvényesült; amint azonban megkísérelte művészetét más forrásokból is táplálni, az megfakult és fényét veszítette. Végeredményben azonban öntudatos zsidó volt és munkássága mindenképpen jelentős a zsidó kultúra renaissanceának történetében. A harmadik csoportba ezen a zsidóság felé vezető uton Arnold Schönberget és társait sorozhatjuk, akik éppen azért lettek ennek a törekvésnek részeseivé, hogy azt hirdették: a művésznek nincs faja, nincs

nemzetisége, a zseni csak ember lehet, munkásságukkal pedig fényesen rácafojtak erre. Mert igaz az, hogy a csucson, ahol a zsenik találkoznak, mindnyájan már csak emberek, de az odavezető utat csak fajukon és népükön keresztül tehetik meg.

Ez az individualista művészi hitvallás ismét fordulópontot jelentett a zsidó zene történetében. Szükség szerű reakcióképpen a „vissza a zsidósághoz“ tendencia nyilvánul meg a lengyel zsidó milióból kikerült Ernő Blochnak és társainak műveiben. Nem tiszta zsidó muzsika ez, inkább csak közeledés a zsidóhoz, valahogy — miként a jiddis nyelv — kompromisszum a zsidóság és a galuth között. Mindenesetre uttorója a következő iránynak, melynek néhány követője ma részint Erec Israelben, részint Oroszországban él: céljuk egy tiszta ősi talajból fakadó, zsidó zene megteremtése.

Ezzel ért véget Jemnitz Sándor előadása, amely nagyvonalúságával, világos gondolatmenetével és új szempontjaival képet adott a zsidó művészet ez igen jelentékeny ágának fejlődéséről,